

TIJDDING 1987-3

UITGAVE TER GELEGENHEID VAN HET 10-JARIG JUBILEUM VAN "HET ZUIDKWARTIER"

Roniek van de heemkundering

Het Zuidkwartier

A black and white illustration of a scroll. The scroll is unrolled, showing a wooden frame with two circular knobs on the top edge. Inside the frame, the text 'Tijding' and '1987-3' is written in a cursive font. Below the frame, the text 'Uitgave van de heemkundekring' and 'Het Zuidkwartier' is written in the same cursive font. At the bottom of the scroll, the text 'December' and '1987' is written. The scroll has a textured, slightly irregular border.

Tijding

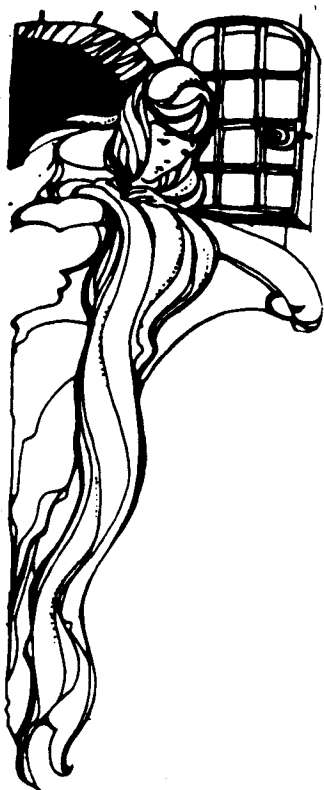
1987-3

*Uitgave van de
heemkundekring*

Het Zuidkwartier

December

1987

Tijding 1987 - 3	
Inhoudsopgave	Blz.
Doelstelling van de Heemkunde-kring "Het Zuidkwartier".	3
Samenstelling Bestuur.	4
Van de redactie.	5
Overzicht van de Borg- en Ontlastbrieven te Ossendrecht, inclusief Calfven, ontvangen en uitgeschreven in de periode van 1714 - 1810. A.J. Pijnen.	6
Feest in Ossendrecht. Anoeska Roedelof.	22
Het einde van de "Stompe Toren". A.J. Pijnen.	23
Info-werkgroepen.	56
Excerpt van de Tijdingen, verschenen in 1987.	57

Kopie voor "Tijding 1988 - 1" gaarne vóór 13 januari 1988 inleveren op het adres: L. Timmermans, Duinstraat 36, 4631 KV Hoogerheide.

Inlichtingen betreffende het lidmaatschap kunnen worden ingewonnen bij:

Mej. M. Bastiaanse, secretaresse,
Tulpstraat 11
Putte (N.Br.)
Tel. 01645 - 2794 (na 18.00 uur)

Nadruk van of overname uit "Tijding" of van gedeelten daarvan in welke vorm dan ook, is, zonder schriftelijke toestemming van het bestuur en schrijvers der artikelen, verboden.

Het Zuidkwartier aanvaardt geen enkele verantwoording aangaande stijl en juistheid der artikelen, doch laat deze geheel voor rekening van de ondertekenaars.

DOELSTELLING VAN DE HEEMKUNDIGE KRING " HET ZUIDKWARTIER"
opgericht 27 maart 1977.

De Heemkundekring "Het Zuidkwartier" is een vereniging zonder winstgevende of politieke oogmerken. Ze neemt ten opzichte van alle instanties een neutrale houding aan.

Haar werkterrein omvat het grondgebied der Zuidwesthoekgemeenten.

Zij stelt zich, met inachtneming van het bovenstaande, ten doel:

1. Het bevorderen van belangstelling op heemkundig gebied voor de omgeving, door het geven van voorlichting, het organiseren van lezingen, kursussen, ekskursies, tentoonstellingen en andere evenementen.
 2. Het beoefenen en ter kennis brengen van de regionale geschiedenis, genealogie, antroponymie, topografie, toponymie, geologie, bodemkunde, waterhuishoudkunde en geomorfologie.
 3. Het vastleggen van dialecten, al dan niet overgeleverde verhalen, rijmen, uitdrukkingen, enz.
 4. Het stimuleren tot het in stand houden van oude gebruiken, ambachten en folkloristische activiteiten.
 5. Het ijveren voor het behoud van waardevolle landschappen en bouwwerken en cultuur-historische en heemkundig waardevolle zaken.
 6. Het uitgeven van een periodiek aan haar leden en andere voorkomende publikaties.
 7. Alles te doen of te bevorderen wat in een heemkundig kader te plaatsen valt.
-

Nieuwe leden kunnen zich voor 1988 opgeven d.m.v. storting van de jaarcontributie ad f 25,-- t.n.v. Penningmeester "Het Zuidkwartier" bij de Rabobank te Ossendrecht, nr. 14 05 21 437, gironummer van de bank: 1107397.

SAMENSTELLING BESTUUR HEEMKUNDEKRING "HET ZUIDKWARTIER"

<u>Dhr. L. Timmermans,</u> Duinstraat 40 4631 KV Hoogerheide. Tel. 01646 - 12546	Voorzitter
<u>Dhr. L.F. v.d. Bergh,</u> Aviollandalaan 29 4631 RP Hoogerheide. Tel. 01646 - 13339	Vice-voorzitter
<u>Mej. M. Bastiaanse,</u> Tulpstraat 11 4645 CS Putte. Tel. 01645 - 2794	Secretaresse
<u>Dhr. A. Mattheussens,</u> Aanwas 27 4641 JG Ossendrecht. Tel. 01647 - 2662	Penningmeester
<u>Mevr. M. Beens - van Beeck,</u> Koppelstraat 21 4645 RD Putte Tel. 01645 - 2581	Bestuurslid
<u>Mevr. J.C.V. de Greef - Verhees,</u> Aanwas 47 4641 JG Ossendrecht	Bestuurslid
<u>Dhr. J. van Loon,</u> Kon. Wilhelminastraat 22 4641 GS Ossendrecht Tel. 01647 - 2782	Bestuurslid
<u>Dhr. A.A.J. Suykerbuyk,</u> Bergsestraat 21 4635 RD Huijbergen Tel. 01644 - 2391	Bestuurslid

Losse nummers van de "Tijding" zijn verkrijgbaar voor de prijs van f 6,-- per stuk bij de (1987-1 à f 8,--)
Heer A. van Pul, Duinstraat 40, 4631 KV Hoogerheide,
Tel. 01646 - 13423.

VAN DE REDACTIE

Met Tijding 1987-3 ligt de laatste aflevering van een druk redactioneel jaar voor U. In totaal zijn U ruim 250 pagina's "heemkunde" aangeboden.

In deze aflevering vindt U een artikel over de "Stompe Toren". Daarnaast het slot over de ingekomen en uitgegeven borgbrieven van Ossendrecht.

Ook heeft een jongere inwonster uit Ossendrecht zich gewaagd aan een kleine bijdrage. De redactieraad hoopt dat dit navolging zal vinden.

Voor de komende afleveringen zijn artikelen toegezegd over de volgende onderwerpen:

Ossendrecht onder de loep; Ostrechts dialect vanaf de letter C; de Nieuwe Zuidpolder; de Vijdtpolder; het Havenhuis; Bevolkingsaantallen in Ossendrecht; Zeispreuken; Scherprechtters in het Zuidkwartier; Keuren in Ossendrecht.

Reeds eerder vermeldden wij U dat de redactieraad kopie aangeboden heeft gekregen over de Heer J.B. v.d. Heijden, bijgenaamd Tiest de Schijter. Graag willen we in contact komen met lezers, die hem persoonlijk hebben gekend en/of die het verhaal zouden kunnen aanvullen met de nodige anecdotes.

Voorts wordt er gewerkt aan een repertorium over alle Tijdingen die tot nu toe zijn verschenen. Alle eerder verschenen artikelen zullen worden gerangschikt naar schrijver, plaats en onderwerp. De verwachting is dat deze uitgave in de eerste helft van 1988 kan verschijnen.

Wanneer er onder U zijn die plannen hebben tot het schrijven van een artikel, dan verzoeken we U dit kenbaar te maken aan de voorzitter, de Heer L. Timmermans of aan de Heer J. Halters, De Papaver 4, Hoogerheide, Tel. 01646 - 15509.

OVERZICHT VAN DE BORG- EN ONTLASTBRIEVEN TE OSSENDRECHT, INCLUSIEF CALFVEN, ONTVANGEN EN UITGESCHREVEN IN DE PERIODE 1714 - 1810

DEEL II - SLOT

Door A.J. Pijnen.

In Tijding 1987 - 2 werd door schrijver bij de inleiding van het eerste deel melding gemaakt betreffende aanmaningen m.b.t. het overleggen van "Borgbrieven" van ingeweken personen. Om de lezer een indruk te geven hoe de "Heerlijkheid" Ossendrecht dit aanpakte, geven we een bloemlezing aangaande de aanmaningen en maatregelen voor het overleggen van borgbrieven of borgtochten.

Op 3 juli 1744 worden Gilles de Maijer, de vrouw van Jan Rombouts en Cornelis v.d. Venne met zijn vrouw aangemaand binnen veertien dagen een borgbrief te overleggen. Bij het in gebreke blijven dienen ze, na het verstrijken van die periode, uit de heerlijkheid te vertrekken.

Op 1 februari 1752 nog een aanmaning van de Ossendrechtse overheid om voor borgen te zorgen.

Adriaen Heijnen uit Kalmthout, Helena van Doren, huisvrouw van Adriaan Rombouts uit Wuustwezel, Jan van Bracht en zijn huisvrouw van Hinkelenoord in Zeeland, waar men geen borgbrieven afgeeft. Gezien beiden "van de Gereformeerden religie zijn het zeer kwalijk zou zijn hen te interneren". Men tracht hiervoor een passende oplossing te vinden. Ter verduidelijking delen wij mede dat op vermelde datum Hinkelenoord nog onder Zeeland ressorteerde. Hinkelenoord zou met de Nieuwe Hinkelenoordpolder en aanpalend gebied pas in de negentiende eeuw bij Noord-Brabant worden gevoegd.

Wat Adriaen Heijnen en Helena van Doren betreft, deze zullen, indien ze niet vóór 1 maart 1752 voor de nodige papieren zorgen "buyten dese Jurisdicctie worden gebracht".

Op 11 april 1753 heeft men Cornelis van Lindonk, ook van protestantse huize, aangezegd om voor een borgbrief voor zijn vrouw Pieterrella Verpoorten te zorgen. Van Lindonk verklaarde dat deze geboortig is uit Vlaanderen en men daar geen borgbrieven afgeeft. Hij, Van Lindonk, krijgt twee maanden de tijd om in het benodigde te voorzien.

Op 23 april 1753 heeft men Cornelis Bekx uit Scherpenheuvel ten laatste male aangezegd om voor een borgbrief te zorgen. Dat verder Adriaen Heijnen nog steeds hij Jacobus Jacobs, Marten Daems, Sander Sanders en Jurriën Max "zig hier sonder borgbrieven ophoude". Zij zullen hiervoor moeten zorgen ofwel buiten de Heerlijkheid worden gezet.

Op 9 juli 1762 neemt men binnen Ossendrecht een resolutie aan dat de huisvrouw van Stephanus van Beek naar haar geboorteplaats Lillo-Kruisweg te transportereren indien ze geen "alimentatie" krijgt. De Zeer Eerwaarde Heer pastoor Jacobus Jacobs, de pastoor van die plaats, dient te borgen.

Op 20 juli 1772 was er weer een resolutie over een aantal personen zonder borgbrieven op straffe van verwijdering.

Op 21 juni 1776 besluit men Cornelis v.d. Bergh "aen te soeken" om voor hem en zijn kinderen voor een borgbrief te zorgen.

Indien hij niet binnen vier weken hier voor zorgt, zal hem de jurisdictie worden ontzegd en zal hij worden "verweijdert"

Francis Dronkers diende hetzelfde te doen in het geval van zijn huisvrouw. Beiden bleken al "drie reizen te zijn aangesegt".

Op 11 juni 1782 nemen schepenen van Ossendrecht een resolutie geen vreemde personen in ondertrouw op te nemen die niet van een borgbrief zijn voorzien. Een zelfde besluit neemt men nog eens op 13 maart 1793.

Al met al krijgt men de indruk dat het "systeem" toch niet zo goed werkte. Verschillende van de genoemde personen blijken na de gestelde data nog in de Heerlijkheid aanwezig te zijn zonder dat een borgbrief is overlegd. Het is wel mogelijk dat in bepaalde gevallen nog wel in het benodigde is voorzien doch de desbetreffende borgbrieven zijn zoekgeraakt. Immers niet alle documentatie uit het verleden is bewaard gebleven. Wat de borgbrieven betreft steekt Ossendrecht wat het behoud aangaat in vergelijking met andere rechtsgebieden vrij gunstig af. In sommige "heerlijkheden" is er op het stuk van de borgbrieven vooral wat ingekomen personen betreft vrijwel niets bewaard gebleven.

Toch tonen diverse oude registers uit Ossendrecht aan dat niet iedere inwijkeling(e) voorzien is geweest van een borgbrief. Maar al te veel namen treft men aan waarvan de dragers c.q. draagsters van elders kwamen, waarvoor geen borgbrief is afgegeven. Deze kunnen namelijk toch niet allemaal zoekgeraakt zijn.

Verder is het toch wel tekenend dat sommigen tot drie keer toe zijn aangemaand om voor een borgbrief te zorgen.

Hieruit blijkt dat men wat de toepassing van de resoluties betreft nogal lankmoedig was en men het wel eens bij dreigementen liet. Toch zijn de borgbrieven, om de eerste aflevering terug te vallen, een bron van informatie aangaande de herkomst der families. Bovendien zijn ze een stuk informatie over de geschiedenis van Ossendrecht.

GERAADPLEEGDE DOCUMENTATIE.

Uit het oud archief van de gemeente Ossendrecht.

Resolutieboek 1675 - 1746 Inventarisno. 1
 Resolutieboek 1746 - 1759 Inventarisno. 2
 Resolutieboek 1759 - 1762 Inventarisno. 3
 Resolutieboek 1762 - 1768 Inventarisno. 4
 Resolutieboek 1768 - 1774 Inventarisno. 5
 Resolutieboek 1774 - 1782 Inventarisno. 6
 Resolutieboek 1782 - 1788 Inventarisno. 7
 Resolutieboek 1789 - 1793 Inventarisno. 8
 Resolutieboek 1793 - 1795 Inventarisno. 9
 Resolutieboek 1795 - 1797 Inventarisno. 10
 Resolutieboek 1798 - 1798 Inventarisno. 11
 Resolutieboek 1799 - 1800 Inventarisno. 12
 Resolutieboek 1800 - 1803 Inventarisno. 13
 Resolutieboek 1803 - 1805 Inventarisno. 14
 Resolutieboek 1805 - 1808 Inventarisno. 15
 Resolutieboek 1808 - 1811 Inventarisno. 16

Register van gegeven en ontvangen borgbrieven

11 mei 1773 - 10 maart 1810, Inventarisno. 81

Belofte borgbrief Jan Koch, 31 aug. 1751, Inventarisno. 82

Belofte borgbrief Elisabeth de Vree, 10 - 4 - 1761, Inventarisno. 83

Belofte borgbrieven 5 mei 1798 - 3 mei 1807, Inventarisno. 84

Ingekomen borgbrieven door andere gemeenten en particulieren 1735 - 1810, Inventarisno. 85

Huwelijksregisters Nederduits Gereformeerde Gemeente

no. 2B acten van trouw 1757 - 1796. 1802, 1807 en 1808.

no. 4 acten van trouw 1706 - 1733.

no. 5 acten van trouw 1734 - 1759.

no. 7 Trouwboek Schepenbank 1797 - 1810.

Parochie-archief Hoogerheide - Woensdrecht.

Trouwboek R.K. Parochie Hoogerheide 1760 - 1810.

INWIJKELINGEN:

<u>Naam</u>	<u>herkomst</u>	<u>afgegeven</u>	<u>ingeschreven</u>
Quick, Joannes gehuwd met Elisabeth Smout op	Bergen op Zoom	15-4-1776 4-5-1777.	15-4-1777
Rombouts, Dionyssen Cornelia gehuwd met Cornelis van Campen op	Essen	14-6-1743 15-6-1743.	3-8-1744
Rombouts, Joanna Cath. op belofte; Zij zou huwen Jan Heijnen.	Berendrecht	-	14-6-1803
Rommens, Rombout gehuwd met Petronella Peters op	Berendrecht	9-7-1756 21-3-1756.	20-10-1756
Rijssen, v.d. Jacoba gehuwd met Adr. Smout.	Zuidgeest	19-7-1749	15-5-1750
Sanders, Cornelis	Kalmthout	6-10-1755	3-12-1756
Sanders, Jacobus gehuwd met Maria Wolff uit Doel op	Putte	25-7-1752 23-7-1752.	1-8-1752
Schellenkens, Antonetta gehuwd met Arnoldus Bando uit Merxplas op	Merxplas	- 9-5-1779.	20-4-1779
Schouten, Adam en zijn vrouw Barbara van Campen.	Putte	-	17-9-1754
Schroeijers, Jan Jac. gehuwd met Cornelia Vermeulen uit Putte op	Zandvliet	- 30-6-1800.	25-5-1797
Sebes, Jan op belofte.	Putte?	-	20-10-1807
Severeijns, Maria op belofte ingeschreven; echtgenote van Cornelis de Moor uit Putte.	Zundert	-	14-9-1745
Simons, Catharina zij zou huwen met Ant. van Meel.	Kalmthout	22-1-1791	25-1-1791
Simons, Elisabeth gehuwd met Joannes van Lackweijk uit Hoogerheide op	Putte	25-9-1782 17-7-1782.	28-9-1782
Slangenburgh, Paulus	Kampen	-	29-8-1803
Smits, Nicolaesen Elisabeth gehuwd met Jacobus Jacobs de jongere op	Woensdrecht	16-5-1750 3-8-1749.	23-6-1750
Soeteweyj, Frederik en zijn vrouw Elisabeth Verbart.	Ekeren	27-6-1750	13-5-1751
Soffers, Pieter hij huwde Maria Nuijtte(mans) uit Brecht.	Huijbergen	1-2-1747	15-2-1747

Somers, Joanna	Essen	-	10-7-1795
gehuwd met Bartholomeus van Broekhoven uit Wuustwezel op 12-7-1795			
Somers, Leonardus	Essen	24-6-1743	1-6-1744
en zijn vrouw Lucia Vredenborch uit Essen, gehuwd op 29-6-1743.			
Spijckers, Albert	Stabroek	24-5-1785	31-5-1785
Lambert? gehuwd met Anna Maria Koch uit Ossendrecht op 24-4-1785.			
Stevens, Stephanus	Terheijden	21-2-1749	24-2-1759
Stoffels, Anna C.	Putte	23-2-1752	25-2-1752
gehuwd met Willen Willemse.			
Stoffels, Catharina	Putte	25-6-1749	2-7-1749
zij zou huwen met Hendrick Tholenaars uit Halsteren.			
Struif, Jan Bapt.	Kapellen	-	2-6-1798
op belofte gehuwd met Anna Cornelia Verschuuren uit Ossendrecht op 19-6-1798.			
Swagemakers, Peter	Kalmthout	9-4-1744	27-7-1744
gehuwd met Cornelia Joosen Delien uit Essen op 28-4-1744.			
Swagemakers, Willem	Woensdrecht	27-12-1793	31-12-1793
gehuwd met Jacomina Theuns uit Ossendrecht op 31-12-1793.			
Sijmons, Jansen,	Essen	3-3-1743	2-5-1743
Govaerts Antonius gehuwd met Catharina Hoecks uit Huijbergen op 6-4-1743.			
Thaaijmans, Adriaan	Woensdrecht	6-12-1764	13-12-1764
gehuwd met Joanna Withaegs uit Putte op 8-10-1764.			
Taijaerts, Jan Frans	Lillo	3-5-1761	4-5-1764
gehuwd met Anna Cath. Herremans uit Ossendrecht op 29-4-1764.			
Theuns, Peter Jan	Stabroek Ettenhoven	-	30-5-1804
op belofte.			
Tillo Adriaansen,	Kalmthout	-	14-6-1720
van Adriaan Borg is Mathijs Denisse. Gehuwd te Ossendrecht met Anna Jansen van Meir op 16-6-1720.			
Thollenaers, Herman	Essen	-	17-10-1760
Tholenaars, Hendrick	Halsteren	3-5-1749	9-7-1749
hij zou huwen met Catharina Stoffels.			
Venne Peters Jansen,	Kalmthout	15-5-1744	6-7-1744
Cornelis van de en zijn vrouw Catharina Jansen Willemen uit Kalmthout.			

Velkger, Jan Stockheim Dld - 2-6-1802
gehuwd met Anna Cath, van Dijk op 3-6-1802.
Borg is Antoon Haezen. Deze is meester-timmerman op de Aanwas.

Verbessem, Antoon Zandvliet 20-9-1793 29-9-1793
gehuwd met Joanna Cath. v.d. Wouwer uit Stabroek op 9-11-1793.

Verbessem, Hendrick Zandvliet 1-2-1760 16-2-1760
gehuwd met Margareth Dielbeeck uit Huijbergen op 3.2.1760 en
vervolgens met Cath. v.d. Boom uit Woensdrecht op 28-7-1766.

Verbraeck, Adriaan Kalmthout 22-4-1744 31-3-1745
gehuwd met Joanna Nuijts uit Huijbergen op 11-4-1744 en daarna
met Maria Smout op 16-2-1749.

Vergouts, Anna Berendrecht 10-3-1778 26-5-1778
gehuwd met Jacobus Swagemakers wonende te Ossendrecht op
op 24-5-1778.

Verhagen, Joanna St- Willebrord - 9-11-1790
Daarna naar Hoogerheide, waar zij huwde met Joseph Delhez op
14-11-1790

Verhulst, Joannes Berendrecht 6-11-1749 23-6-1750
met zijn vrouw Cornelia de Seeuw uit Lillo en hun kinderen,
ingeschreven ± 1750.

Vermeulen, Cornelia Putte - 29-6-1800
op belofte
gehuwd met Jan Jac. Schroeijsers uit Zandvliet op 30-6-1800.

Verpoorte, Bastiaan Liefkenshoek - 2-9-1757
met Pieters Janna

Verpoorte, Pieter- Liefkenshoek 23-4-1753 9-5-1753
nella
gehuwd met Cornelis van Lindonk.

Verschuuren, Christ. Brecht 15-3-1763 23-4-1763
gehuwd met Maria Jansen op 23-4-1763.

Vogels, Willem Son 13-2-1753 3-7-1753

Voormaat, Francoise Zandvliet 26-7-1771 7-8-1771
gehuwd met Jan Luijncken.

Vorselmans, Carolus Wuustwezel - 30-5-1804
op belofte.
Gehuwd met Elisabeth van Doren op 9-4-1804.

Vorst Jansen, Terheijden 13-12-1743 23-7-1743
Martinus v.d.
gehuwd op 27-11-1743.

Vos, Jan de Woensdrecht 17-5-1793 28-5-1793
gehuwd met Clara Rommens uit Ossendrecht op 19-5-1793.

Vreij, Elisabeth de ? - 10-4-1761
op belofte. Gehuwd met Stephanus van Beek op 4-4-1761.

Wezel, Adriana Joanna Halsteren van gehuwd met Cornelius Jacobs uit Huijbergen op 15-5-1791.	17-4-1791	9-5-1791
Wezel, Jacobus van Roosendaal gehuwd met Catharina Surnimont uit Maastricht op 25-6-1773.	14-7-1773	19-7-1773
Winter, Peter de Halle/Kempen gehuwd met Elisabeth de Beukelaer uit Hoevenen op 24-11-1793.	-	29-10-1793
Withaegs, Dorothea Putte gehuwd met Jan Peter Geerts uit Hoogstraten op 4-2-1764.	27-6-1764	30-6-1764
Withaegs, Joanna Cath. Putte en haar broers en zusters Dorothea, Hendrick, Anna, Cornelia en Bello. gehuwd met Adrianus Thaaijmans uit Ossendrecht op 18-10-1764.	18-10-1758	31-10-1758
Wolff, Marie de Doel gehuwd met Jac. Sanders uit Putte op 23-8-1752.	13-8-1752	18-8-1752
Wouters, Laureijs Ekeren	24-11-1744	9-12-1744
Wuijts, Jacobus en zijn vrouw Martha v.d. Moer.	? 5-10-1804	10-6-1806
Wuijts, Wilhelmina Essen zij huwde als weduwe van Amandus van Oevelen uit Kalmthout met Cornelis Crijnen uit Hoogerheide op 11-8-1793.	-	9-8-1793
Weijlants, Catharina Zandvliet gehuwd met Jan de Moor uit Putte op 4-4-1751.	30-4-1751	1-7-1751
Wijnants, Jan Bergen op Zoom	1-8-1776	3-12-1776
Wijnants, Pieter ?	23-2-1779	13-3-1779
Weijnen, Joanna Cath. Berendrecht gehuwd met Pieter Hoecks. (Borgbrief op de volgende pagina's)	20-10-1758	18-1-1759
Weijnen, Adriana Berendrecht gehuwd met Denis Mertens uit Putte in juli 1746.	28-7-1746	30-7-1746
Weijs, Statius de Hoge en Lage Zwaluwe gehuwd met Joanna van Rijsbergen op 30-1-1745.	17-12-1744	8-2-1745
Weijten, Veronica Zandvliet gehuwd met Jacobus van Oevelen uit Ossendrecht op 29-4-1792.	1-4-1792	13-12-1792
Zundert, Anna Cornelia van	? -	5-5-1798

Wy ^{Wij} ~~Stoffaren~~ ^{Stoffaren} ende Schepenen
 der Heerlyckheyt
 van Beuendrecht maerken Endt
 Dat op desen Dato deser Voor
 ons gecomen ende gecompareert
 is Pieter Coets Dinnenden Am-
 meester Binnen Dese onse prochie
 van Beuendrecht, den Welken
 Soo met onsen Voorgaenden sentente
 als met den sentente van den
 Eerw. Heere Pastor alhier,
 Verboden ende te pade getelt
 heeft alle ende gelycke de goederen
 Middelen ende jungsmanen van
 van den armen of H. Geest
 Tafels alhier, ende dat een

ende ten behoore van den armen
 van opzindrecht ende dat voor
 de heilige van den last der
 kinderen die Joanna Catharina
 wegnen geboortigh van Dienendige
 broef. Sal comen te veruueken
 met eeter Noetke haeren
 voltiger manne die den armen
 van opzindrecht die in sijn
 ofte morgen soude comen te
 segden. Dat goet Verboede
 alles op den voet van sijn
 Majesteyts placcaeten opt stuyck
 van Borghe brieven gemaect
 in hemisse van de Scherpen

 Bezegelt met eenen gemeynen
 velleysendous zegel gegeven int
 jaer ons heere alswien filidag
 1700 achtentwintich, twintigledagen
 in de maent october.

 J. J. Smeltz. ¹⁷⁰⁰

Dux haec Tentaria de Hestef.
 „hij de opening overbragt ende
 gebruyt, actum duren 18. Januarij
 1759. A. G. Morin ¹⁷⁵⁹

TRANSCRIBO

Wij, Drossard ende Schepenen der Heerleijkheijdt van Beirendrecht maeken condt Dat op Dato deser voor ons is gecomen ende gecompareert is Peeter Aerts Dienenden armmeester binnen dese onse parochie van Beirendrecht den welcken soo met onsen voorgænden consente als met den consente van den Eerw. Heer Pastor alhier verbonden en ten pande gestelt heeft alle ende Igelijcke goederen Middelen ende Innecomenen van van den armen oft. H. Geest Taefele alhier ende dat aen ende ten behoeve van den armen van Ossendrecht ende dat voor de helligent van den Last der kinderen die Joanna Catharina Weijnen gebortigh van Beirendrecht voorss. sal comen te verwecken met Peeter Hoeckx haeren wettigen manne die den armen van Ossendrecht Deze Door Schier ofte moogen Soude comen te Leijden Dat Godt Verhoede alles op den voet van Sijne Majesteijts placcaeten opt Stuck van Borgh brieven geemaneert in kenissee van dese Letteren Besegelt met onsen Schependoms zegele gegeven uit jaer ons heere als men Schreeff 1700 achtenvijftigh twintigh daegen in de maent october

R.J. Smeths - Scris.

Deseter secretarije der
Heerlijck Ossendrecht overgebracht
ende gedeponereert actum deesen.
18e Januari 1759
J.T. Morin scris.

Tot zo ver de lijst met ingekomen, dus gevestigde personen.

We vervolgen en besluiten dit artikel met personen die van Ossendrechtse afkomst zijn en in de loop van de achttiende en het begin van de negentiende eeuw naar elders zijn vertrokken.

Van hen zijn er uiteraard geen borgbrieven voorhanden, gezien ze deze op de plaats van vestiging hebben afgegeven. We vonden de vermelde afgiften in de resolutieboeken der heerlijkheid Ossendrecht.

Alhoewel de afgiften over de gehele genoemde periode gespreid zijn, is er toch een piek op het einde van de achttiende en begin der negentiende eeuw. Tijdens de Napoleontische tijd in dit verband 1795 - 1810 is men minder nauwkeurig geweest. Voorts valt het op dat vooral

in die periode zich elders gevestigd hebben zonder dat de nieuwe vestigingsplaats werd opgegeven. Dergelijke personen hadden dan van stond af aan de vrijheid zich te vestigen waar zij wilden onder voorbehoud dat men hen accepteerde. Er konden zich namelijk altijd belemmeringen van welke aard dan ook voordoen, waarvan we geen kennis hebben.

VERTROKKEN PERSONEN:

<u>Naam</u>	<u>vertrokken naar:</u>	<u>afgegeven:</u>
Adriaansen, Cornelis Borg is Pieter Kerschot. Hij zal huwen met Catharina Valkenborgs.	Huijbergen	8-2-1727
Adriaansen, Jan Hij zal huwen met Christina van Hoof.	Roosendaal	28-11-1715
Andriesen, Joanna	Nispen	28-8-1780
Anthonissen, Anna	?	3-4-1802
Anthonissen, Denis	Kalmthout	3-5-1717
As, Hendrina van gehuwd met Mathijs Severijns.	Oud- Gastel	24-1-1790
Beckx, Anna Cath.	?	1-8-1800
Beckx, Marijnis	?	28-3-1799
Beckx, Petronella	Woensdrecht	29-6-1776
Bergh, Anna Cath. van gehuwd met P.J. Daelemans.	?	18-4-1803
Daams, Machiel	Putte	28-5-1794
Deschamps, Adrianus	Steenbergen	23-8-1803
Deschamps, Joannes	?	16-10-1787
Dielen, Cornelia afkomstig van Bergen op Zoom en haar man Jan Palmes.	Wuustwezel	15-10-1718
Eden Huijbrechtse, Jac van	Fijnaart-Heiningen herhaling op	11-7-1715 15-10-1725
Elperdink, Stephanus	Rotterdam	7-7-1780
Eekelen, Frans van	?	12-12-1791
Eekelen, Jan van	Steenbergen	4-4-1786
Ende, Jac, van	?	3-4-1803
Eijnden, Cornelis van den	?	7-4-1786

Geerden, Catharina met haar man Hendrik Bries.	Berendrecht	27-11-1714
Gelau, Willem gehuwd met Sara Jacobsen en de kinderen.	Ierseke	27-5-1725
Geijssen, Antoon zoon van Jan Geijssen en Anna Sloven.	Kieldrecht	18-5-1790
Gijssen, Jacobus	Wouw	17-5-1793
Hazen, Hendrik	Steenbergen	10-7-1792
Hazen, Willem	Bergen op Zoom	9-9-1786
Hermans, Pieter	Lepelstraat	19-5-1780
Heijmans, Antoon hij huwde met Cornelia van Tilburg uit Huijbergen op	?	11-5-1773 19-4-1773.
Jacobs, Jan hij zou daar huwen met Elisabeth Damen.	Woensdrecht	14-3-1734
Jacobs, Catharina	Fijnaart	28-8-1790
Jacobs, Joannes	Steenbergen	27-3-1790
Jansen, Andries	Hoedekenskerke	7-3-1785
Jansen, Cornelis en zijn vrouw Anna Cath. Stoffels.	Cadzand	15-11-1791
Jansen, Gerardus	Kerkwerve	7-2-1786
Kersschot Jansen, Bernhard	Essen	23-2-1732
Koch, Baptist Jan zoon van P. Koch, kleermaker.	Steenbergen	9-11-1790
Koch, Hendrik	Woensdrecht	10-5-1791
Koch, Pieter	Steenbergen	16-11-1781
Lambrechts, Susanna echtgenote van Cornelis Aerts.	Lillo	14-9-1745
Laureijssen, Domus met zijn vrouw Joanna Anthonisse.	Woensdrecht	20-10-1737
Linden, Digna van	Steenbergen	13-4-1791
Linden, Elisabeth van	Hoogerheide	24-5-1785
Lindonk, Cornelis van	?	10-2-1799
Lindonk, Pieter van	?	10-2-1799
Lindonk, Pieterella van	?	10-2-1799
Luik, Maria van en haar kind Adriana Quist.	?	10-3-1810
Loon, Elisabeth van	Prinsland	21-11-1792
Loon, Joannes van	Tholen	18-3-1804

Loon, Laurijs van	?	26-10-1789
Leijdeckers, Jan	Willemstad	4-7-1786
Machielse, Cornelis	Woensdrecht	29-5-1776
gehuwd met Suzanna Cath. Wuijts uit Berendrecht. Zoon van Cornelis Michielsens en Elisabeth Swagemakers.		
Machielsen, Theodorus	?	13-12-1807
Marijnissen, Jacobus	?	5-4-1793
met zijn vrouw Joselina van Zweden en de kinderen Jan en Jacoba.		
Marijnissen, Joannes,	?	25-4-1792
afgegeven op belofte.		
Meel, Cornelis van	Putte	5-11-1807
Meer, Adriana van	Woensdrecht	29-4-1793
Meer, Nicolaas van	Woensdrecht	24-7-1803
Meeus Jansen, Maria	Princelant	3-4-1734
Melsen, Petronella	Oude Tonge	5-11-1807
zij huwde op 9-7-1807 met Luvinus Willemse uit Zelzate.		
Moor, Catharina de	Wouw	24-8-1797
Musters, Adriaan	Steenbergen	1-5-1786
met zijn vrouw Elisabeth Thaaijmans.		
Musters, Nicolaas	Steenbergen	4-7-1786
Neerwenders, Jan	?	28-6-1799
Eene Jan Neerwenders was afkomstig uit Amsterdam. Deze huwde achtereenvolgens met Anna Maria van Mele op 4-5-1777 Adriana Leijdeckers op 29-9-1782 en Maria Elisabeth de Bruijn op 15-1-1792. Het zou dus ook een zoon kunnen zijn uit het huwelijk met Anna Maria van Mele.		
Nuijts, Helena	Huijbergen	12-3-1796
Zij huwde op 17-1-1796 met Adrianus Luijsterburg uit Huijbergen.		
Oers, van Adriaansen Jan	Roosendaal	28-12-1715
Develen, Cornelis van	?	28-10-1799
Onzen, Jac. van	?	7-5-1803
Opdorp, Cornelis van	?	27-4-1790
Paltz, Maria Cath.	?	19-4-1796
Peeters, Peter Jan	Woensdrecht?	23-4-1808
hij kwam uit Essen en huwde met Elisabeth Stoffels op 8-5-1808.		
Peters, Jan B.	?	16-12-1807
gehuwd met Anna Verbiest samen met hun kind.		

Plompe, Ambrosius	Kruisland	2-8-1791
Quireijnsen, Cornelis met zijn vrouw Joanna van Kampen en hun kinderen.	Hinkelnoord	12-1-1734
Roggeband, Catharina	Steenbergen	27-7-1790
Ransbeeck, Elisabeth van	?	18-4-1803
Ransbeeck, Joanna Cath. van	Steenbergen	24-8-1789
Sprangers, Jan Bapt,	Steenbergen	11-12-1790
Velthoven, Willem van Hij zal huwen met Elisabeth van Buijtenen.	Woensdrecht	9-5-1736
Verbraeck, Joanna Zij zal huwen met Joos Palinckx uit Wuustwezel. Deze is op 19-6-1790 met een borgbrief naar Ossendrecht gekomen. Ze huwden te Hoogerheide op 11-7-1790.	Woensdrecht	10-7-1792
Verhagen, Joanna Zij kwam uit St.-Willebrord via Ossendrecht naar Hoogerheide en huwde daar haar borger Joseph Delhez op 14-11-1790.	Hoogerheide	9-11-1790
Vermeeren, Joanna echtgenote van Pieter Jansen.	Woensdrecht	29-4-1793
Vloeijsmans, Jacoba gehuwd met Hendrik van Wijk.	Huijbergen	7-5-1771
Vos, Joannes Cornelis de	?	26-10-1809

BESLUIT:

Dit waren dan de ingekomen en uitgereikte borgbrieven van Ossendrecht.

Een stukje geschiedenis, de geschiedenis van de borgbrieven over een tijdperk van bijna een eeuw.

Op iedere borgbrief of in ieder afschrift minstens één naam; achter iedere naam een mensenleven.

Indertijd levende mensen, die als inwijkelingen mede vorm hebben gegeven aan Ossendrecht, juister nog, het uitzicht van Ossendrecht mede door hun nakomelingen hebben bepaald tot op de dag van vandaag.

En zij die zijn vertrokken hebben dit elders gedaan.

Het is daarom goed te bedenken hoeveel wij aan vorige generaties te danken hebben, en verschuldigd zijn.

Hoogerheide, 6 aug. 1987

A. Pijnen.

FEEST IN OSSENDRECHT

Heel het jaar 1987 is het feest in Ossendrecht.

Er wordt van alles georganiseerd, ook voor de jeugd.

Al is Ossendrecht zelf wel erg oud, wij voelen ons er jong en we deden met plezier mee aan alles wat er voor ons was opgezet.

In juni heb ik meegedaan aan de fietstocht.

We gingen vanaf het Marktje door heel Ossendrecht. We hebben verschillende foto's van vroeger bekeken.

Daarna gingen we verder en kwamen we bij de L.T.S..

Vervolgens bezochten we de kazerne met daarna een paar boerderijen.

Tot slot bereikten we het nieuwe museum. Ons museum!!

Het heet "Den Aanwas". Het is van de Heemkundekring.

Je keek er je ogen uit. Ik had nooit gedacht dat de mensen vroeger zo klein waren. Je kon dat zien aan de bedstee. Je moet wel erg klein zijn om daar in te passen. Mij zou het niet lukken.

Er was ook een soort cafeetje. Daar kon je wat drinken. Men had geprobeerd het zo in te richten, zoals het vroeger was.

Je kon er ook zien hoe de mensen vroeger hun kleding weefden. Gelukkig gaat dat nu wat gemakkelijker.

Eigenlijk zou men de route van de fietstocht in de Tijding moeten zetten. Dan konden nog meer mensen van deze tocht genieten. Maar je mag dan misschien niet overal meer binnen komen.

Door de foto's en het museum heb ik belangstelling gekregen voor hoe het vroeger allemaal was. Ik heb nu ook al een paar Tijdingen gelezen. Eigenlijk zou er op de scholen meer verteld moeten worden over hoe het vroeger in je eigen woonplaats was.

Ik zou zeggen: ga zeker eens naar het museum!

Ossendrecht, 16 oktober 1987. Anoeska Roedelof.

HET EINDE VAN DE "STOMPE TOREN"

Over de "Stompe Toren" van Woensdrecht is al meerdere malen een artikel in ons periodiek "Tijding" verschenen. 't Eerst door Dhr. R. Jacobs en nadien enige malen door ondergetekende.

Het is dan ook zo dat de lezer in dit artikel fragmenten of passages uit het reeds over de toren gepubliceerde zal aantreffen.

Wat echter enigszins in het vage is gebleven is de correspondentie die vanwege belanghebbenden over de verdwenen toren is gevoerd.

Hieruit mogen we gerust concluderen dat enerzijds de gemeente Woensdrecht wel wat te weinig waarde heeft gehecht aan hetgeen er van de toren nog over was.

Vanwege het "Rijk" krijgt men de indruk dat men - alhoewel de feiten reeds uit eerdere rapporten kennende - de zaak niet al te serieus heeft genomen.

Het rapport van 12 juli 1902, wat in deze te berde komt, is reeds - zij het in hoofdzaken - eerder gepubliceerd.

Wat mij echter frappeerde was de vrijwel negatieve benadering van "Monumentenzorg" en "Archeologisch Bodemonderzoek". Een bepaalde onverschilligheid komt zelfs tot uitdrukking in foute adresseringen, enz, maar vooral wat de financiële ondersteuning en/of conservering betreft. Verder was de afwikkeling van het geheel een teleurstellende, lugubere vertoning.

In een brief van de gemeente Woensdrecht in dato 14 mei

1902 aan de minister van Binnenlandse Zaken te 's-Gravenhage schrijven B. en W. van Woensdrecht met als onderwerp "Slooping van een oude toren" een brief met de navolgende inhoud:

"Naar aanleiding van de deswege bestaande voorschriften hebben wij de eer Uwe Excelentie mede te deelen dat er vrees bestaat, dat wij ter voorkoming van ongelukken, verplicht zullen worden tot gedeeltelijke slooping van een oude toren welke zich op de Algemeene Begraafplaats der gemeente bevindt en in eigendom aan deze gemeente behoort.

Den heer Hoofd Ingenieur van de Provinciale Waterstaat in Noord-Brabant kwam het niet onwaarschijnlijk voor, dat uit een schoonheids, oudheidkundig oogpunt van hooger hand aan het behoud van dien toren waarde word gehecht.

Wij nemen mitsdien de vrijheid ons tot Uwe Excelentie te wenden met beleefd verzoek de restauratie van dit bouwwerk voor Rijksrekening te willen doen uitvoeren.

W.g. De Burgemeest Eug. Moors
 De Secretaris E. Soffers"

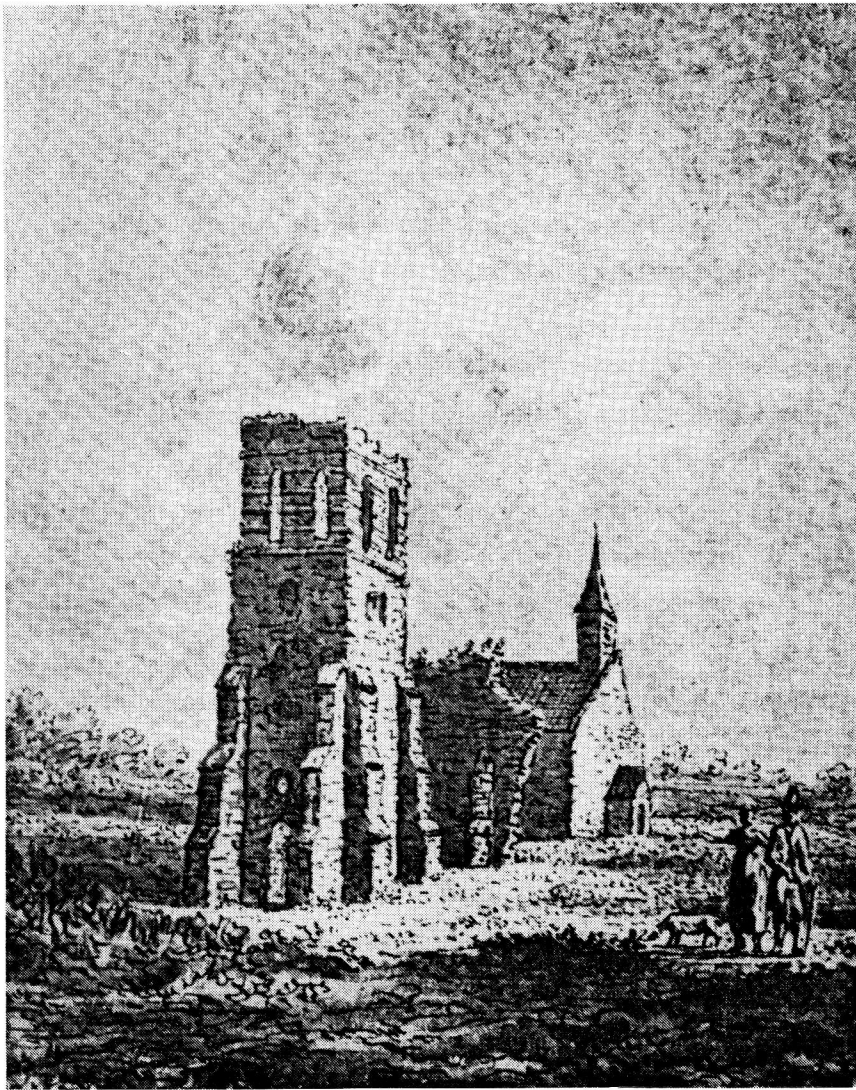
Veel hoop en ambitie spreekt er niet uit deze brief. Over een plan en de eventueel te becijferen kosten werd niet gerept. Men waagde wel een schotje, doch het was in feite maar een los floddertje.

De gemeente Woensdrecht heeft zeer waarschijnlijk n.a.v. dit schrijven het hieronder vermeld rapport ontvangen, althans er is een verslag van de inspectie door het "Rijk" betreffende de toren opgemaakt.

"DE GEMEENTE-TOREN TE WOENSDRECHT.

Op een ten noorden van het dorp Woensdrecht , echter in

Rijksbureau v. Monumentenzorg.

WOENSDRECHT
Oude toren en protestantsche kerk (1809)

de onmiddellijke nabijheid van de bebouwde kom, ligt de gemeentelijke begraafplaats op welks westelijk gedeelte zich de toren bevindt waarvan het volgende kan worden medegedeeld:

De toren is tot eene hoogte van 16,20 meter boven de vloer gebouwd in baksteen, metende (formaat) $22,^5 - 11,^2 - 5,^4$ cm en dagtekenend uit het einde der 14e of begin der 15e eeuw.

Het 4.40 m hoogere deel, hetgeen zich van het onderste onderscheidt door den zeer ruime toepassing van banden en blokken in bergsteen is van het einde der 15e of het begin der 16e eeuw.

Aan den oorspronkelijken 16 meter hoogen toren (den helm niet medegerekend) was aan de oostzijde eene klok van bescheiden afmeting. Immers de aan de oostzijde van den toren nog zichtbare dichtgemetselde opening boven den gedeeltelijk dichtgemetselden spitsboogvormigen verbindingsboog tusschen den toren en de kerk gaf toegang tot den kerkzolder.

Terwijl de nok van deze kerk onder de twee spitsboogvormige venstertjes tegen den toren aansloot.

Wij zien hieruit dat de kerk kleine afmetingen gehad heeft.

Toen op het einde der 15e of begin der 16e eeuw deze kerk te klein bleek, is zij door eene van grootere afmetingen vervangen. De aan den Toren nog aanwezige geeft de helling der dakschilden te zien waaruit wij afleiden dat de nok hooger of evenhoog was aangelegd als het hoogste punt van den oorspronkelijken Toren.

Het is om deze rede dat eene verhooging van den toren noodzakelijk werd.

In den tachtig jarigen oorlog is de kerk door het krijgsvolk verbrand. Zij is later ten dienste van de hervormden hersteld.

In het midden der vorige eeuw is de kerk afgebroken en staat de toren sindsdien geheel eenzaam op den verheven grond die als doodenakker wordt gebruikt.

Door het ontbrekende onderhoud en door het zich langs de toren opklimmende klimop heeft hij langzamerhand een schilderachtig aanzien gekregen.

In grondplan is de toren Quadraatvormig. Gelijkvloers meet hij inwendig 2,88 - 2,88 m, uitwendig 5,02 - 5,02 meter zoodat de muurdikte aldaar 1,07 m is. Op 6 meter boven den vloer is deze dikte 1,02 m, op 9,40 m hoogte 0,95 meter en op 16,20 meter hoogte is het later verhoogde gedeelte 0,72 meter zwaar.

De muurversnijdingen hebben inwendig plaats; uitwendig versnijdt den toren zich niet.

Aan alle zijden, behalve aan de oostzijde zijn op 12 cm van af de hoeken steunbeeren aangebracht, metende 94 - 89 cm welke zich drie malen versnijden en op 9,26 meter boven de vloer in den torenmuur eindigen.

De weinige hoogte dezer beeren geeft duidelijk te zien dat zij behoorden bij den oorspronkelijken lageren toren. Tussen de steunbeeren is de thans dichtgemetselde ellipsvormig getoogde toreningang, waarboven het eveneens gedigte cirkelvormige lichtvenster nog zichtbaar is. Aan de oostzijde is de nu gedeeltelijk dichtgemetselde spitsboogvormig getoogde boog die eertijds toegang gaf van den toren tot de kerk.

De noord- en zuidmuur zijn op deze gelijkvloerse verdieping zonder openingen.

Deze verdieping wordt door een ellipsvormig steenen gewelf gedekt, de porring ligt 4,67 meter en de kruin

5,55 meter boven den vloer.

Thans is in deze ruimte nog een tweede ellipsvormig steenen gewelf waarvan de porring op 2,04 en wier kruin op 2,88 meter boven den vloer ligt, doch dit gewelf dagteekend uit lateren tijd, toen deze ruimte tot gevangenis en lijkenhuis werd ingericht.

De tweede verdieping, bereikbaar door eene opening in het gewelf, heeft een steenen vloer en bezit behalve de opening leidende naar de Kerkzolder der voormalige oudste kerk geen enkele lichtopening.

Hier ook is een klein ellipsvormig gewelf aanwezig. Het begin ligt ruim 8 meter, de kruin op 9,18 meter hoogte boven den ondersten torenvloer.

Op 9,40 meter hoogte is de steenen vloer der derde verdieping.

Deze verdieping vertoont aan alle zijden spitsboogvormige vensteropeningen deze zijn meerendeels dichtgemetseld. In het nog geopende oostelijke venster is een klein klokje metende 0,37 m in diameter en 0,27 m in de hoogte. Het opschrift luidt: "Johannes Specht, Rotterdam a . 1752".

De vierde en vijfde verdieping heeft evenals de derde verdieping aan elke zijde twee vensters. Die der bovenste verdieping zijn spitsboogvormig en alle geopend. Die der lagere verdieping zijn rondbogig en meerendeels digtgemetseld.

De noordelijke vensters der vierde zijn waarschijnlijk bij den opbouw der hoogere verdieping digtgemetseld een dezer vensters is in een doorgang veranderd terwijl een privaat (?) uitbouw tegen den toren werd aangebracht. Vermoedelijk stond op de vierde de klokkestoel. Bij de

verhooging van den toren is deze hoogstwaarschijnlijk naar de vijfde verdieping overgebracht.

De toren is thans nog slechts een schoone ruïne.

Inwendig zijn de beide oude gewelven gedeeltelijk ingestort, van houten vloeren nog van klokkestoel of helm is eenig spoor meer overgebleven.

Niet te min is op de vijfde verdieping nog waar te nemen hoe de muurstijlen die de vloerbinten onder den helm steunden, in den muur bevestigd zijn geweest.

Uitwendig toont de meerdere verweerdheid der baksteen van het bovengedeelte aan dat die metselsteen van mindere kwaliteit is dan die van de onderbouw.

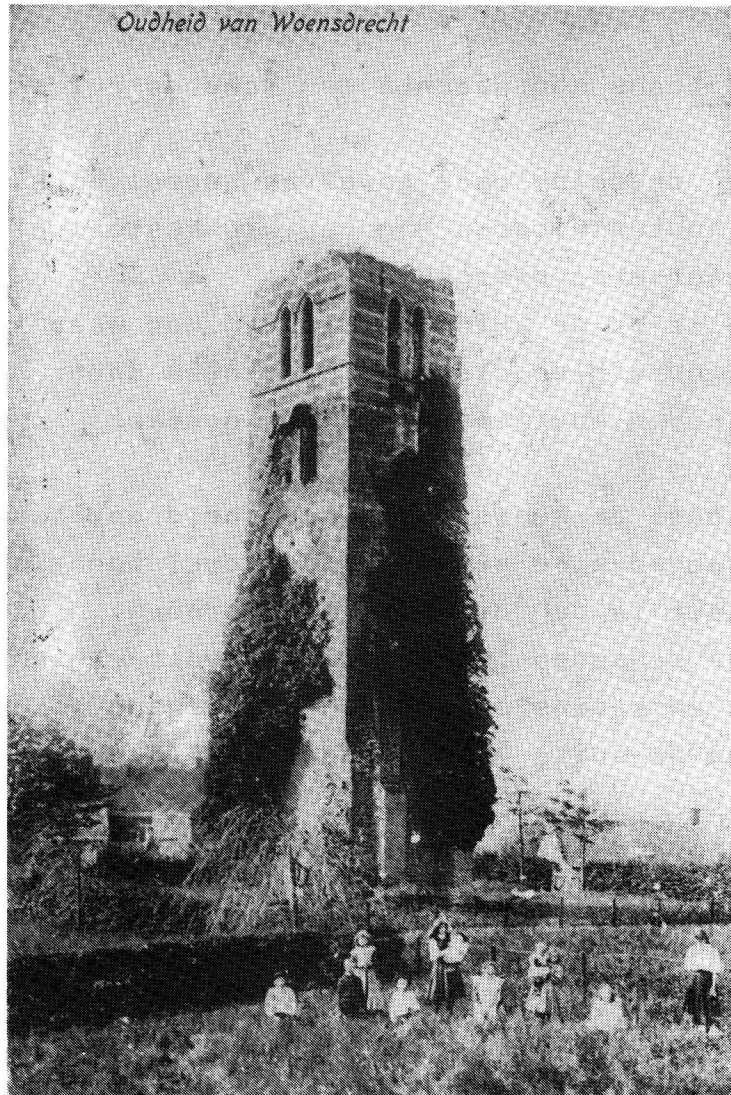
De bestaande scheuren in het bovengedeelte wijzen eveneens daarop en tevens dat bij den teloorgang of de instorting van de spits dit bovendeel het meest geleden heeft.

Is dus het bovengedeelte vooral aan de zuid- en westzijde door zijn veelvuldige verweerde baksteen en door zijne scheuren in een onooglijken toestand, ook het lagere gedeelte bezit ruimten en muurwerken waaraan de tand des tijds geknaagd heeft.

Zou eene herstelling van den Toren aanbeveling verdienen indien over ruime geldmiddelen beschikt worden.

Thans moet dit door de groote kosten welk zulke eene restauratie met zich zou brengen ontraden worden. Was den toren nog zoals eertijds met de kerk verbonden zoodat hij met de kerk een groot monumentaal gebouw vormde.

Bezat den toren of den helm of de vloeren zoodat de herstellingskosten minder geld zouden eischen, of was hij nog in het bezit van een uurwerk met klok, zoodat de

Stompe Toren, restant van de voormalige
R.K. en later Protestantse kerk ± 1905.

restauratie ook hiervoor gewenscht was dan zouden er eenige redenen aanwezig zijn om op zijne herstelling aan te dringen.

Thans nu hij langzaam en verlaten zonder doel eene schoone ruïne vormt nu is het wel gewenscht hem in zijnen tegenwoordigen toestand te handhaven, Doch eene herstelling dient op financieele gronden te worden ontraden. Al laten enkele malen stukken steen los, bouwvallig is hij geenszins.

Het verdient derhalve aanbeveling den toren zoveel mogelijk van zijne losliggende steenen te ontlasten en het bovengedeelte der muren met Portland cement specie te bedekken om het inwateren te behoeden.

Wil men een weinig meer geld besteden voor het behoud van den toren dan kan deze van een laag dak voorzien worden.

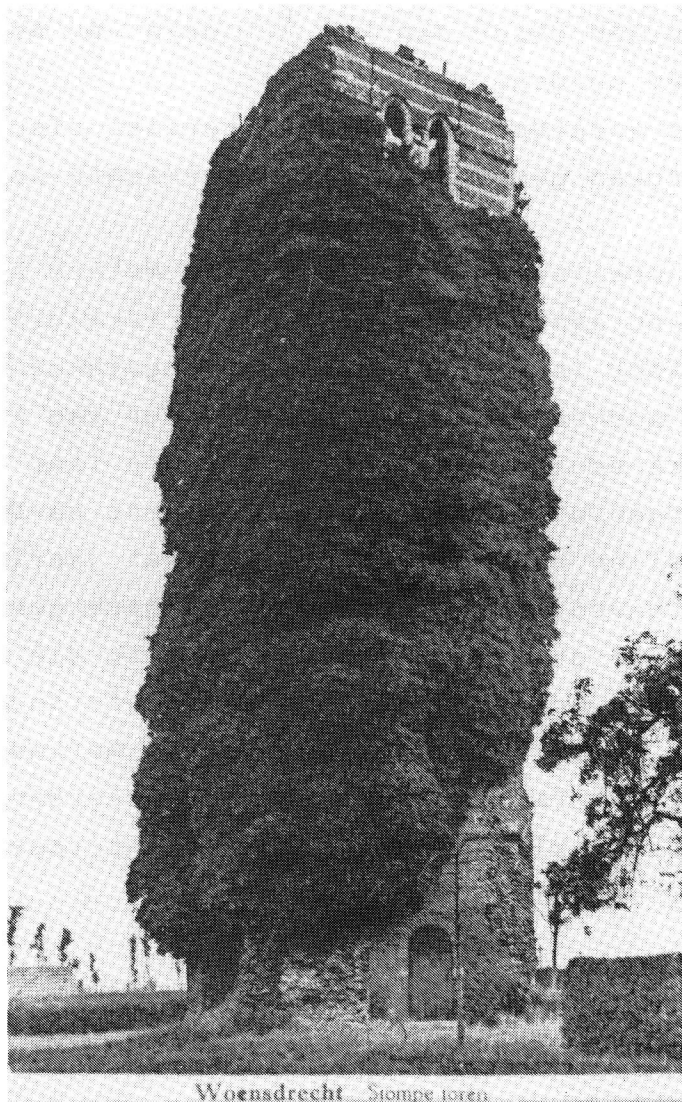
Het eerstgenoemde middel vereist slechts weinig geld hetgeen gemakkelijk uit de gemeente-kas kan geschieden.

Wanneer vervolgens op enkele meters afstand van den toren eene afscheiding met prikkeldraad wordt aangebracht is alle gevaar voor ongelukken weggenomen.

En wanneer het gemeente-bestuur van Woensdrecht jaarlijks eenige losliggende steenen laat vastleggen en de aangebracht laag portland cement op de Toren laat herstellen dan behoudt het met wat jaarlijksche luttele uitgaven eenen toren die als gevangenis en lijkenhuis aan de gemeente diensten bewijst, die door zijn ligging op een hoogen heuvel op verre afstand te zien is en die door zijne architectuur een merkwaardig bouwwerk blijft terwijl hij door zijnen verweerden toestand en door de klimopbegroeiing een interessante ruïne in de gemeente is.

"Stompe Toren"
noordzijde.

"Stompe Toren" ± 1935

Op behoud in zijnen tegenwoordigen toestand wordt dus aangedrongen.

's-Gravenhage, 12 juli 1902

Ondertekening onleesbaar"

Het bovenvermelde rapport bevat nogal wat tegenstrijdigheden. "Het is eene schoone ruïne" doch op een andere plaats is hij "niet bouwvallig". Wel zijn er losliggende stenen en moet er, met het oog op het gevaar dat de toren oplevert, prikkeldraad omheengezet worden. Alles in het rapport wijst erop dat het wel een fraai monument is, maar men heeft er geen geld voor over. Gezien de toon die uit de brief van B. en W. van Woensdrecht spreekt, moet deze gemeente niet bij machte zijn geweest er zelf veel aan te doen.

De Stompe Toren bleef toch nog jaren in zijn bouwvallige toestand behouden, totdat hij in de oktoberdagen van 1944, tijdens de slag om de Kreekrakdam, ten offer viel aan het oorlogsgeweld. Toen de toren dan een puinhoop was, besepte de gemeente Woensdrecht wat voor een uniek en historisch monument uit een ver verleden men miste. Toch was Woensdrecht zonder Stompe Toren in feite Woensdrecht niet meer.

Maar bij schrijven van 26 augustus 1946, dus na 2 jaar, kaartte B. en W. van Woensdrecht de "restauratie ouden toren" bij het Rijksbureau voor Monumentenzorg te Den Haag aan. In stijlvolle bewoordingen schreef men naar genoemde instantie een brief met de volgende inhoud:

"In October 1944 heeft deze gemeente en omgeving bijna

vier weken temidden der gevechtszone gelegen. Ten gevolge van de zware worsteling om de Kreekrakdam, welke toegang geeft tot Zuid-Beveland en waarvan het bezit om iederen prijs moest worden geforceerd, ten einde de Antwerpsche haven dienstig te kunnen maken aan de Geallieerde oorlogvoering, is deze gemeente in verband met het hevig verzet der Duitschers zeer ernstig door het oorlogsgeweld geteisterd en is het dorp Woensdrecht, gelegen op de hoogen rug die zich uitstrekt naar de Schelde, hieraan vrijwel geheel ten offer gevallen.

Eveneens werd daarbij door oorlogshandelingen geheel verwoest de eeuwen getrotseerd hebbende oude toren, welke onafscheidelijk aan het eertijds zoo mooi en vredig gelegen Woensdrecht is verbonden.

Vanwaar men ook zijn schreden richtte, hetzij van Zee-land, hetzij uit de richting Ossendrecht of Bergen op Zoom, steeds werd het oog geboeid door dezen zich hoog op den oprijzenden Brabantschen Wal verheffenden robusten, geheel met klimop begroeiden toren, waarvan de aanblik niet alleen bij de inwoners, doch evenzeer bij de vreemdelingen die door het rijke natuurschoon der omgeving werden getrokken, gedachten aan het grijze verleden wakker riepen.

De herrijzing van dezen uit de Middeleeuwen daterenden toren waarmede Woensdrecht inhaerent is samengegroeid zou mede i.v.m. de eraan verbonden geschiedkundige herinneringenten zeerste zijn toe te juichen.

Alle tot de bouwwerk behoort hebbende materialen zijn nog aanwezig. (Men bedoelde hiermee de restanten van de ruïne)

Wij nemen de vrijheid hierbij in te sluiten een exemplaar van de uitgave "De Parochiën in het Bisdom Breda" waarbij wij U verwijzen naar de verhandeling over de parochie Woensdrecht en waarin naast een oude gravure, op pagina 142 tevens een beschrijving van dezen toren voorkomt.

Voorts sluiten wij hierbij eenige fotografiën in, een beeld van den toren gevende vóór de vernieling.

Wij zouden het ten zeerste op prijs stellen van U te mogen vernemen, of de herbouw van dit uit het eeuwenoude verleden stammende monument mede i.v.m. de daaraan verbonden historische herinneringen mogelijk is te achten.

Uw bericht in deze zien wij gaarne tegemoet.

w.g. De Wethouder

De Burgemeester"

"De Stompe Toren", beter de ruïne ervan, na de slag om Woensdrecht en de Kreekrakdam in oktober 1944.

Het einde van wat overbleef van de eertijds R.K. kerk van O.L.V. Hemelvaart, die meer dan waarschijnlijk tussen 1350 en 1400 is gebouwd, gezien er reeds vóór 1400 een pastoor van de parochie was overleden.

Dit sluit echter niet uit, dat de bouw kort na 1500 heeft plaatsgevonden, gezien er niet altijd direct een permanent kerkgebouw voorhanden was. O.a. bij bouwpastoors.

Dit schrijven is dus inderdaad een prachtstuk en geheel naar waarheid. Brabant lag en ligt vlgs. schrijver nog steeds te ver van Den Haag. Dit zou in dit toch wel speciaal geval ook Woensdrecht ervaren.

In een zeer kort ambtelijk zakelijk briefje krijgt de gemeente Woensdrecht op 2 september 1946 in een schrijven, gemerkt 2144/1662, antwoord van het Rijksbureau voor de Monumentenzorg op haar schrijven van 26 augustus 1946.

"Rijksbureau voor de Monumentenzorg
Hofsingel 2, 's-Gravenhage.

Bericht op schrijven 26 augustus 1946

Onderwerp: Oude Toren Woensdrecht

's-Gravenhage, 2 sept. 1946

In antwoord op bovengenoemd schrijven diene het volgende.

Met U betreur ik het verlies van den mooien ouden toren van Woensdrecht. Wij zullen echter hierin moeten berusten. Slechts zeer bijzondere monumenten, waarvan alle gegevens bekend zijn, zullen misschien worden herbouwd. De toren van Woensdrecht valt buiten deze categorie.

De door U gezonden gegevens zend ik hierbij terug.

W.g. De Directeur van het Rijksbureau
voornoemd.

Aan den Heer Burgemeester
van Woensdrecht."

Een antwoord als een overlijdensbericht, waarin men zijn deelneming betuigt en de gemeente Woensdrecht te kennen geeft dit verlies maar moet zien te dragen.

Het goed doorwrochte verzoek heeft dus niets uitgehaald. Waarschijnlijk te onbelangrijk wegens onbekendheid met onze streek. Zo is er ondanks het vele geschrijf over de bevrijding van Nederland aan het eind van de tweede

wereldoorlog van Nederlandse zijde maar nauwelijks iets over de "Slag om de Kreekrakdam" en de vernietiging van Woensdrecht gepubliceerd. En dat terwijl Woensdrecht naar verhouding tot een der zwaarst getroffen plaatsen in Nederland mag worden gerekend. Onbekend maakt onbemind, maar onbemind maakt ook onbekend. Thans, in 1987, is de actieradius van "Den Haag" nog niet al te groot of het moet gaan om niet te prefereren dingen.

Het gemeentebestuur van Woensdrecht moet zich hierbij toch niet voetstoots neergelegd hebben. Of er nog om opbouw werd verzocht weten wij echter niet.

Bijna drie jaar later, 28 juni 1949, ontvangt het een schrijven van de "Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek" te 's-Gravenhage.

"Onderwerp Oude Toren Woensdrecht.

Gedurende de laatste weken had ik de gelegenheid de opgraving van het oude kerkterrein nabij de lagere school te Woensdrecht in ogenschouw te nemen.

Het is mij gebleken, dat de fundamenten van het Gotische bakstenen koor, hetwelk in de vorige eeuw werd afgebroken en waarvan de toren in de jongste oorlog teniet ging, oudtijds tot op grote diepte zijn verwijderd, en op sommige plaatsen geheel tot puin vergraven.

Ik heb de overtuiging, dat ondanks de geringe hoogte van de muurresten het bewaard blijven van deze fundamenten voor de locale geschiedenis van gewicht is. Dit te meer waar het kerkterrein thans grenst aan het schoolplein en als het ware een openluchtleslokaal van deze school genoemd kan worden. Zo ooit dan is hier een bijzondere gelegenheid historische overblijfselen bij het onderwijs in de schakelen.

Door een eenvoudige, naar ik meen van gemeentewege te bekostigen conservering van het koor en van de toren zou de school in het bezit komen van een klein monument, hetwelk bij het onderwijs in heemkunde zeer grote diensten zal kunnen bewijzen.

Voor zover ik kan beoordelen zal er van rijkswege d.i. van de zijde van Monumentenzorg noch die van de kant van Oudheidkundig Bodemonderzoek iets gedaan kunnen

worden om de funderingen te conserveren.

In het kader van de historische monumenten zijn de overblijfselen te gering om aanspraak op enige overheidszorg te maken. Met betrekking tot de plaatselijke geschiedenis kunnen echter de bouwresten van belang geacht worden, vooral wanneer zij vanuit een didactische hoek worden beschouwd.

Waar het Hoofd van de Lagere School te Woensdrecht niet alleen bijzonder veel belangstelling heeft voor de plaats, doch ook over een ambachtelijke vaardigheid beschikt, d.w.z. een man is, die technisch inzicht paart aan liefde voor het verleden, meen ik, dat de behartiging van deze aangelegenheid bij hem in goede handen zal zijn.

De beste weg lijkt mij dat het Hoofd der School een eenvoudig plan ontwikkelt tot conservering van de bouwresten, opstelling van de vondsten en dat het gemeentebestuur door het verstrekken van een klein crediet de gelegenheid opent dit plan te verwerkelijken.

Een metselaar ter plaatse, die niet gespeend is van enige liefde voor zijn dorp, zal zeker met het Hoofd der School in korte tijd de oude funderingen zodanig weten te herstellen dat zij voor snel afbrokkelen en verdere ondergang behoed zijn.

Ik heb intussen de districtsarchitect van de Rijksdienst voor Monumentenzorg, de Heer C.J. Van Der Veken, van mijn gevoelens op de hoogte gebracht en hem gevraagd om uw College van advies te willen dienen.

De Edelachtbare Heer Burgemeester
van Woensdrecht.

Voor het Hoofd van
de Rijksdienst voor
Oudheidkundig Bo-
demonderzoek,

w.g. P. Glazema,
onderdirecteur."

Een aanmoedigend schrijven dat echter wel de te maken kosten naar de gemeente Woensdrecht schuift. Wijlen Dhr. G. Schuurmans (geb. 3-4-1908 en overl. 23-3-1971), in leven hoofd der school in Woensdrecht, heeft zich inderdaad, zoals in de brief gemeld, indertijd een bijzondere liefde voor de geschiedenis van Woensdrecht

eigen gemaakt. Hiervoor verdient hij, zij het jammer genoeg nu posthuum, onze dank. Immers hij heeft na vele jaren van "windstilte" over de geschiedenis iets in de bevolking over deze materie wakker gemaakt. Ondanks het feit dat niet alles historisch juist onderbouwd was. Maar toch, er waren er te weinig zoals hij. Dat Dhr. Schuurmans er ook in dit geval ongetwijfeld tussen zat is zonder meer duidelijk.

Of een en ander bij de gemeente Woensdracht geheel in de smaak gevallen is weten wij niet, terwijl het aanwerven van metselaars, die Pro Deo zouden moeten werken, noch bij Dhr. Schuurmans, noch bij de gemeente Woensdrecht goed gevallen moet zijn. In feite een afschuivend schrijven, waarbij de gemeente Woensdrecht als financier mocht meelopen in een zaak die haar ten volle aanging.

Op 7 juli 1949 ontvangt Dhr. G. Schuurmans een brief over "Sloping Stompe Torens" inclusief een afschrift van de brief van De Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek van 28 juni 1949.

Schrijven 9/356

"Ik doe U hierbij ter kennisneming toekomen een afschrift van een van het Hoofd van de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek ontvangen schrijven, in verband met de door deze instantie tijdens de afgraving van het terrein gedane onderzoekingen.

Hieruit moge blijken, dat de bevindingen uit historisch oogpunt bezien van zo'n minieme betekenis zijn, dat besteding van overheidszorg daaraan niet gerechtvaardigd is.

Naar mijn persoonlijk gevoelen is datgene wat na de verwoesting van de toren nog aanwezig is mede uit hoofd van de nabij gelegen begraafplaats, welke een algehele blootlegging onmogelijk maakt, van onbetekende aard.

De Weled. heer G. Schuurmans
 Hoofd der School
 Woensdrecht

De Burgemeester
 van Woensdrecht

w.g. M.

Als Dhr. Schuurmans op "conservatie" gerekend mocht hebben, dan was deze brief wel ontnuchterend. De aangevoerde elementen die de "conservering" beletten, namelijk "het eventuele verstoren der graven bij blootlegging der fundamenten", zouden in een later stadium der geschiedenis toch niet zó belemmerend zijn om bepaalde werken uit te voeren.

Anderzijds leefde men toen in feite nog vrij kort na de tweede wereldoorlog. Er was nog te weinig welvaart, dus ook te weinig geld, en niet te vergeten, toch nog te weinig historisch besef, al was dit groeiende. Mocht de teloorgang van dit monument in het zeer recent verleden hebben plaats gevonden, dan zou men harder aan de bel getrokken hebben.

Verder een schrijven van de 'Rijksdienst voor de Monumentenzorg' in dato 16 augustus 1949 no 26404 en gericht aan het College van Burgemeester en Wethouders der Gemeente Hogerheijde.

Onderwerp: Woensdrecht, Gem. Hogerheijde N.Br. (?)
 restant v.m. R.K. Kerk.

Dit schrijven behelst het volgende:

"De afgraving van het kerkterrein heeft ten aanzien van de restanten der oude kerk niet geheel voldaan aan de dezerzijds gestelde verwachting. Niettemin zou het van waarde zijn, indien in grote lijnen de sporen der funderingen bewaard bleven, temeer omdat hierin

een mooie gelegenheid geborgen is om het onderwijs aan te vullen. Ik zie geen oplossing om de restanten te consolideren, zoals ze nu zijn zonder dat er grote kosten aan besteed moeten worden. Ik stel mij echter voor, dat indien de muren tot op de versnijding verwijderd en de bovenvlakken worden ingevoegd, de grond gelijk, eventueel in talud met de bovenvlakken wordt gebracht en aan beide zijden grasmatten worden aangebracht, het geheel althans in grote lijnen nog jaren lang goed zal blijven.

Daar waar nog witte steen tegen de muren staat, zou dit restant in zijn geheel kunnen blijven en rondom met niet al te sterke specie afgesmeerd kunnen worden. Van de toren zal niet veel bewaard kunnen blijven, de fundering is te slap. Het fragment der kolommen zou als een soort monumentje vóór de toren opgesteld kunnen worden.

De fragmenten der ramen zijn interessant ten aanzien van de bewerking. De bijzondere gaafheid van enige stukken roepen bij mij de drang op U te verzoeken deze aan mij te willen afstaan. Zij kunnen dan als voorbeeld dienen.

Ik moge U verzoeken mij hierin ter wille te zijn, te meer omdat het bij deze stukken moeilijker is ze als herinnering te gebruiken als die der kolommen.

De Directeur van het Rijksbureau voornoemd,

w.g. Van Nispen.

Jhr. Dr. E.O.M. Van Nispen tot Sevenaer."

De jonkheer komt hieruit tevoorschijn als een vreemde jager. Hij heeft in zijn schrijven nl. nogal wat bokken geschoten.

De gemeente of Heerlijkheid Hogerheijde hield immers circa 1809 op te bestaan, toen dit dorp bij Huijbergen werd gevoegd en daarna werd Hoogerheide circa 1820 bij de gemeente Woensdrecht ingedeeld.

Maar zover zal men t.a.v. de geschiedenis toch niet achtergelopen hebben?

Ondanks dat "Monumentenzorg" en natuurlijk middels Jhr. Van Nispen tot Sevenaer geen cent voor de conserve-

ring bleek over te hebben, wilde hij nog wel gratis iets van buit binnen halen.

Ongetwijfeld werd de beslissing om geen steun te verlenen mede ingegeven door de brief van het R.O.B. in dato 28-6-1949 en het schematisch funderings- en muurrapport wat het R.O.B. in 1949 maakte.

In feite het oude liedje. Woensdrecht zat te ver van de trog, er vielen zelfs geen kruimels te rapen. Al met al waren de vooruitzichten m.b.t. de "conservering" niet best.

De correspondentie uit het dossier "Bloemendaal" eindigt met opgemelde brief. Van "Het Rijk" viel dus niet veel of niets te verwachten.

Ingewonnen inlichtingen, kranteberichten en een bouw-dossier zullen nog wat licht brengen over het schemerig einde van de voormalige kerk van de parochie Maria Hemelvaart aan de Rijzende Weg te Woensdrecht.

HET BOUWDOSSIER

Het bouwdoossier betrof de bouw van de kleuterschool te Woensdrecht waardoor het afgravingsterrein in hoge mate werd verstoord.

De restanten van de fundering hebben, naar wij mogen aannemen, door deze bouw aan "overlapping" bloot gestaan.

KRANTEBERICHTEN 3 SEPTEMBER 1949.

In een krante-artikel van de hand van archivaris Korneel Slootmans in het "Brabants Nieuwsblad" van 3 september 1949 gaat deze zeer uitvoerig in op de ge-

Gemeente: Woensdrecht
 Provincie : Noord Brabant
 Object : Voorm.R.K.Kerk.

Kaartblad : 49 D
 Coördinaten:
 Jaar : 1949

R.O.B.

Rechtszaaksoort	archief no	
mm papier	b,8,d,48	Grondvesten van oude toren.
mm papier	c,9,e,26	Vlak (niet aangeduid)
mm papier	b,8,d,49	Vlak en profiel van gevonden metselwerk.
mm papier	c,9,e,27	O-W.profiel.
mm papier	c,9,e,28	N-Z.profiel.
		A.v.Pernis
		A.v.Pernis
		A.v.Pernis
		A.v.Pernis
		A.v.Pernis

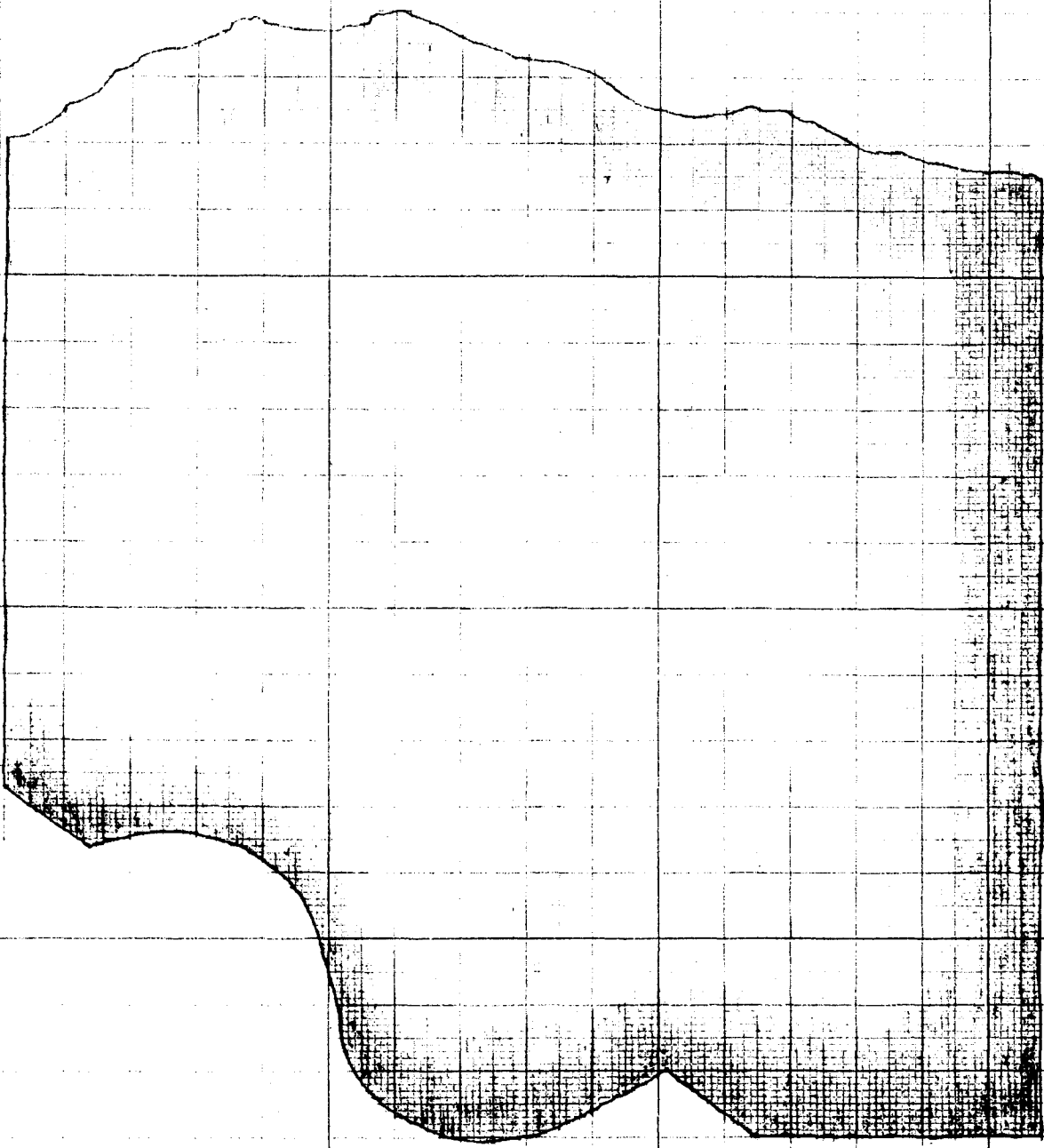
WOENSORECHT
OUDE TOREN

B8 D 48

B8

Wormdier

Rijksdienst Ouderheid		
Bodemonderzoek - Aardloot		
Soort	Groep	Nummer
I	II	2

C 9, E 26

WENSDRECHT van D. K. KERK

METSLEWERKEN IN N.Z. SLEUF OP PROTESTANTS KERKHOEF

SCHAAL 1 A 50. MEI '49

46

M. M. J. TOANSEDT MUUR

SAKSTENEN VLOER

PILAAR

VERBODING

ZANDTEEN BEKLEFFING

SMAZELAK

Dr. ADRIANUS
HEERENDE
DE
DORP

M. M. J. TOANSEDT

SAKSTENEN
VLOER

PILAAR
PAND

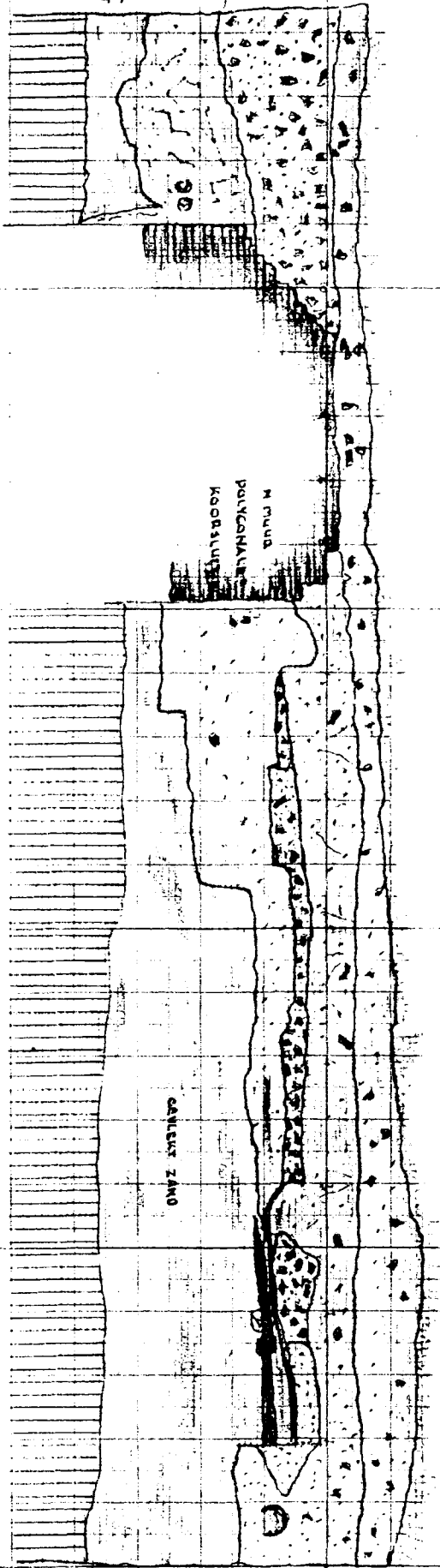
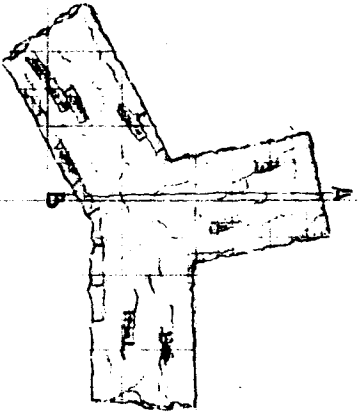
ZANDTEEN
BEKLEFFING

B. 8. D. 49

Handwritten notes and markings in the bottom right corner, including the letters 'A' and 'II'.

29 May 1949

47

WOENSDBRECHT

V.M. AK. KEUK

O.W. PROFIEL SCHAAL 1:50

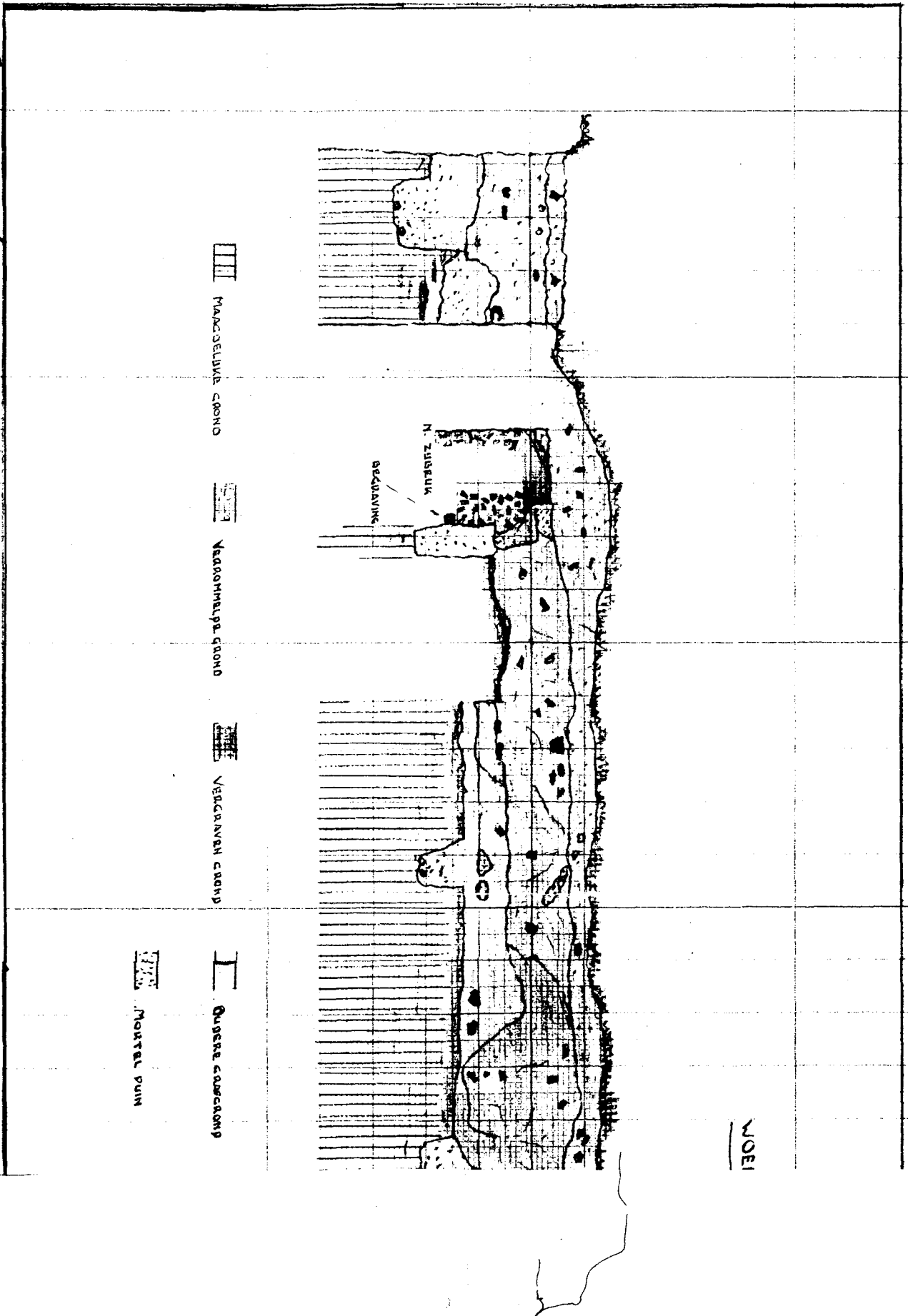
MEL 1949

Bek. Streekl. (to 1000m) bodig			
Sedimenten			
Soort	Uitloop	Minerale	
A	III	Z	

PROTESTANTS KERKHOF

Cg. e 27

Noordste deel van. P 9 E 28
H

MAACDELIJKE GROND

VERBODENDE GROND

VERGRANVEN GROND

OUDERE CONSTRUCTIE

MORTAL PUIN

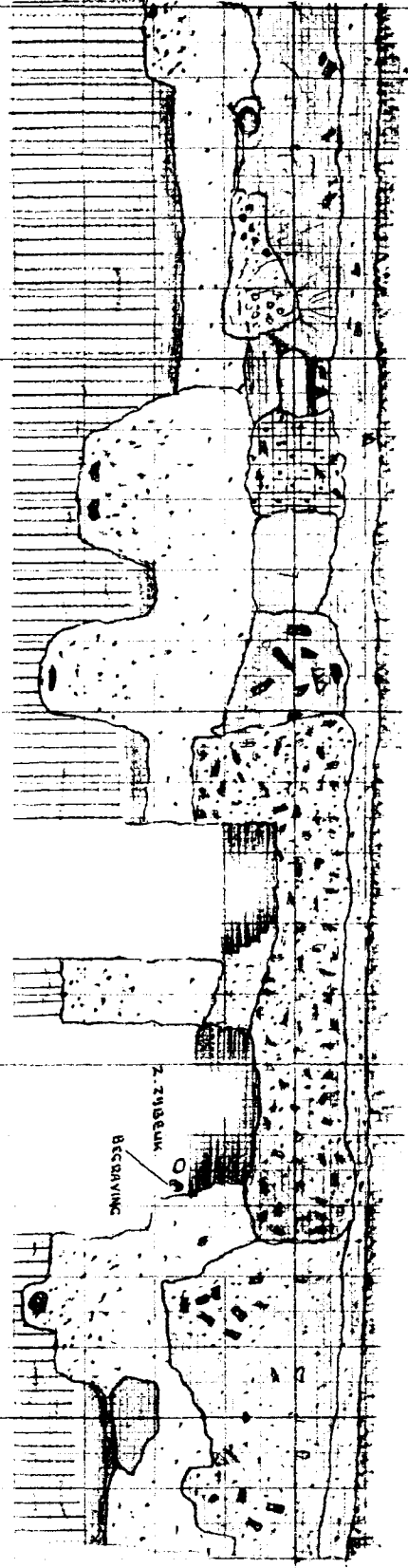
MOET

MADRECHT

V.M. R.K. MERK

N.Z. PROFIEL SCHAAL 1950

MEL 1949

 OBBANK.

 BEGRAVING

 OERINFILTRATIE

 ZAVELKE GROOND

 LEEM

 BOSCH WORTELS

 BAKSTENEN QUIK

 BAKSTENEN

 BEENDREVEN

 LBI STUWERS

W. DE VRIES

1	2	3	4
A	III		2

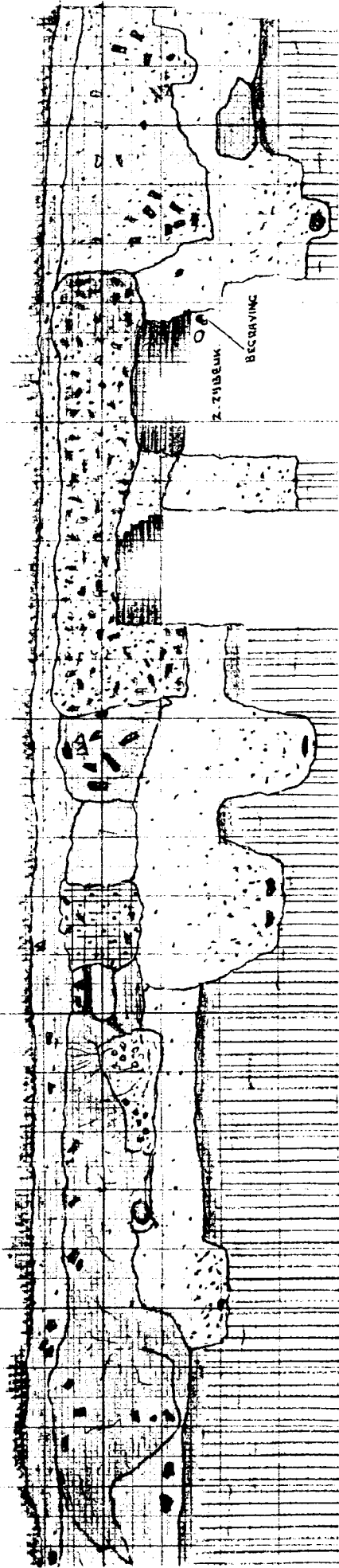
C9. e 28

Plaats:
 Beschrijving:
 A III 2

50

WOEMSDRECHT
 v.m. D.K.K. KERK
 N.Z. PROFIEL SCHAAL 1:50

MEI 1949

- Oudee laaggrond
- Begraving
- Begraving
- Oed. infiltratie
- Leem
- Baksteen dun
- Baksteen
- Begraving
- L. l. stukjes

50

C9. e 28

schiedenis van de kerk Maria ten Hemelopneming (Stompe Toren) te Woensdrecht.

Over de restanten van de ruïne schrijft hij onder meer het volgende:

"Van de eertijds zo schilderachtige ruïne bleef ons slechts het puin, en daarmee leek deze plaats voor goed aan de vergetelheid prijsgegeven. De noodzakelijkheid van teelaarde voor een sportveld aan de Huijbergseweg leidde het oog naar dit terrein waar het nodige materiaal werd gevonden, waarbij ongezocht (?) de fundamenteën van de zuidelijke helft van de oude katholieke kerk bloot kwamen."

Hij heeft op welke wijze dan ook kennis gekregen van de maten der eertijds katholieke kerk en het volgende in zijn artikel weergegeven:

"Met de toren meet zij tot aan de punt van het koor 41 meter, dat wil zeggen, deze kerk was even groot, ja zelfs iets langer dan die van Halsteren. Het koor dat geheel is blootgelegd, is ruim 6 meter diep en 5 meter breed. De kerk heeft een kruisbeuk van 24 meter breed en 4 meter diep, terwijl in het schip waarschijnlijk 3 keer 2 pilaren het gebouw ondersteunden. Van een dezer pilaren is de achthoekige voet, die in cilindervorm verspringt, geheel teruggevonden."

Na uitvoerig op de geschiedenis van de oude kerk en de voormalige parochie te zijn ingegaan werpt hij in het slot van zijn artikel de volgende vraag op:

"Zou het koor met het zuidtransept met de afgekomen witte stenen niet eenvoudig op te metselen zijn?"

"En met wat groenbeplanting is er dan toch al veel gered", zo gaat Korneel Slootmans verder.

"in andere gemeenten, b.v. Egmond is dit ook gebeurd. Waarom zouden wij in het zuiden zo slordig met ons verleden en het bewijs van de oudste brieven van Christelijke beschaving omspringen? Zeker moeten we dit niet doen op dit prachtige punt van onze Westrand met zijn schone panorama's naar Noord en Zuid, die feitelijk maar al te weinig gekend zijn."

Een hartekreet van een deskundig en toegewijd man.

Een hartekreet waarnaar men had moeten luisteren,
maar waaraan men, jammer genoeg, geen oor heeft verleend.

KRANTEBERICHT "DE AVONDSTER", 1 SEPTEMBER 1949.

Hierin maken wij kennis met een ingezonden stuk van de Heer W.A.M. van Eekeren, een oud-Bergenaar die in die tijd in Amsterdam woonde.

Hij schrijft onder meer:

"Enige dagen geleden bezocht ik namelijk de omgeving van Hoogerheide en kwam ik in dat gedeelte terecht waarin een nieuwe wijk is gebouwd en waar deze gemeente verrijkt is met enkele dozijnen huizen. Dit terrein is geëgaliseerd en slechts een gedeelte, de z.g. Schietberg (Juffrouwenberg), bezit nog enkele duintopjes. Naast de Schietberg is nu een terrein geprojecteerd dat later als sportterrein dienst zal doen. Op dit terrein is zand gebracht, doch wie schetst mijn verbazing toen ik bemerkte dat dit terrein bezaaid lag met alle mogelijke beenderen, afkomstig van MENSELIJKE geraamten. Het was niet hier of daar een been-tje, maar de meest volledige delen van mensen: onderkaken nog met tanden en kiezen, wervels, beenderen van armen en benen, ribben, schedeldaken, enz. Bij nadere informatie bleek dat deze geraamten afkomstig zijn van een massagraf, daterend uit de Spaanse tijd, toen Bergen op Zoom belegerd werd en menig soldaat sneuvelde. Dit massagraf bevond zich in Woensdrecht nabij de thans verwoeste, zeer bekende ruïne van Woensdrecht."

Hier moeten we de schrijver even onderbreken. Dat het massagraf in de "Spaanse" tijd ontstaan is, lijkt zeer twijfelachtig, gezien de gaafheid der menselijke resten. In de achttiende eeuw waren er nog twee oorlogen, waarvan de gevechten om Bergen op Zoom in de zomer en nazomer van 1747 veel slachtoffers eisten.

Verder waren en Franse en Hollandse troepen in Woensdrecht gelegerd, toen in het begin der negentiende eeuw Engelse troepen in Zeeland geland waren om Napoleon afbreuk te doen. Verder zouden er tijdens de Belgische omwenteling in 1830 ook troepen in Woensdrecht hebben gelegen.

Het massagraf was er inderdaad. Uit welke tijd is zonder meer niet zo maar te zeggen.

"Mijn grootste bezwaar is, dat met te weinig piëteit, zo niet met gebrek aan piëteit, te werk is gegaan. Het ware mijns inziens weinig werk geweest de beenderen te verzamelen en ergens te begraven. Nu ergert iedereen die het ziet zich eraan en het is niet zoals een raadslid van bedoelde gemeente het uitdrukte, dat iets dergelijks vreemdelingenbezoek zou trekken."

Aldus de Heer Van Eekeren.

"Integendeel," schrijft hij, "ook een vreemdeling vindt 't walgelijk schepsels van zijn soort, ook al dateren ze van eeuwen her, voor opvulsel van sportterreinen te zien spelen."

Met nog enige aanvullende passages, beëindigt hij zijn ingezonden stuk.

Het was inderdaad te gek om los te lopen. Schrijver dezes woonde indertijd aan de Huijbergseweg naast het toen in aanleg zijnde sportterrein.

Het geheel bood geen verheffende aanblik, al bleken er na aanleg geen grote menselijke resten meer boven te liggen.

Van al de verkeerde beslissingen, die men in verband met de ruïne van de kerk en het oude kerkhof genomen had, was dit waarschijnlijk niet alleen een foute, maar ongerwijfeld de meest aanstootgevende!

KRANTEBERICHT "OPENING SPORTTERRREIN" van 9 DECEMBER 1951.

In een krantebericht uit het Brabants Nieuwsblad d.d. 9-12-1951, zich bevindende bij het rapport "Bloemendaal", wordt melding gemaakt van de opening van het gemeentelijk sportterrein.

Het vermeldt onder meer:

"Het nieuwe sportveld aan de Huijbergseweg - hoek Pastoor van Roesselstraat te Hoogerheide op 8 december 1951 in gebruik genomen."

Volgens het blad speelde de plaatselijke voetbalvereniging die dag tegen Sluiskil. De opening trok veel belangstelling. Als geestelijk adviseur droeg kapelaan Cosijn die dag een H. Mis uit dankbaarheid op. Daarna werden de lokalen en het speelveld door de kapelaan ingewijd. Hierbij staan we, lezers en lezeressen, even stil.... Immers met de inwijding werden ook de nog in de grond aanwezige menselijke resten, van welke confessie ze ook waren, gezegend. Want voordat de parochie van de H. Jozef kort na 1900 een eigen kerkhof kreeg, werden de doden van Woensdrecht, katholiek of protestant, op de begraafplaats bij de "Stompe Toren" begraven.

Zo kregen vele overblijfselen van overledenen nog een laatste zegening. In feite is deze zegening een wrang gebeuren m.b.t. de resten van de overledenen. In het kader van het hele verhaal omtrent het "Einde van de Stompe Toren" laat het zien hoe tot het "einde" toe alles, maar dan ook alles, fout was.

De enige die er bij won, was de voetbalvereniging Meto, want Meto won op 8 december 1951 met 3-0 van Sluiskil!

Waarom dit lange verhaal?

De reden is namelijk duidelijk genoeg. Wat er met en omtrent de "Stompe Toren" gebeurd is, moet voor ons, en vooral ons beoefenaars van de heemkunde, een les zijn. Een les om nooit te vergeten. We moeten wat er nog van ons cultuurpatrimonium over is in ere houden en voor het nageslacht bewaren.

Maar al te veel vreemde "zegeningen" hebben ons geen goed gedaan. Laat ons houden wat we nog hebben. In dit licht is dit verhaal waarschijnlijk toch niet te lang.

Hoogerheide, 27 juli 1987.

A.J. Pijnen.

BRONNEN.

- A. Rapport "Bloemendaal", bestaande uit beschrijvingen en veel correspondentie onder: "Sloping Stompe Toren Gem. Woensdrecht", inventarisno. 356.
- B. Dossier: Bouw kleuterschool te Woensdrecht. Gemeentearchief Woensdrecht. Inventarisno. 349.
- C. Vijf fotocopieën archeologisch onderzoek oude toren der voormalige R.K. Kerk van de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek, R.O.B. 1949.
- D. Krante-artikel 3 september 1949 Brabants Nieuwsblad, door Korneel Slootmans.
- E. Krante-artikel 1 september 1949: De Avondster, door W.A.M. van Eekeren.
- F. Krante-artikel 9 december 1951: Brabants Nieuwsblad: Opening Sportterrein Meto.

INFO-WERKGROEPEN

Contactadressen van de werkgroepen van de Heemkundekring "Het Zuidkwartier" per 1 november 1987.

1. Heemschut. Dhr. L. Timmermans, Duinstraat 36,
4631 KV Hoogerheide, tel. 01646-12546
2. Toponymie. Dhr. C. van Opdorp, Pr. Clausstraat 3
4631 LZ Hoogerheide, tel. 01646-13830
3. 't Kwartier. Dhr. C. Flipsen, Rijzendeweg 48
4634 TZ Woensdrecht, tel. 01646-12389
4. Distributie. Mej. M. Bastiaanse, Tulpstraat 11
4645 CS Putte, tel. 01645 - 2794
5. Archeologie. Dhr. L. van Gerwen, Raadhuisstr. 99
4631 NC Hoogerheide, tel. 01646-14939
6. Oude Handwerktechnieken.
Mevr. E. Suykerbuyk - v. Agtmaal, Raadhuisstraat 114, 4631 NJ Hoogerheide,
tel. 01646 - 12536
7. De Zanggroep. Mevr. M.J. Pijnen-Verresen, Mgr. Poelsstraat 43, 4631 CA Hoogerheide,
tel. 01646 - 12895
8. Redactieraad. Dhr. A. Pijnen. Mgr. Poelsstraat 43
4631 CA Hoogerheide, tel. 01646-12895
Kopie inleveren bij! Dhr L. Timmermans,
Duinstraat 36, 4631 KV Hoogerheide
9. Documentatie. Dhr. A. van Pul, Duinstraat 40,
4631 KV Hoogerheide, tel. 01646-13423
10. Oude talen, gezegden, spreuken, etc.
Dhr. W. Groffen, Antwerpsestraatweg 129
4631 RA Hoogerheide, tel. 01646-12441
11. Evenementen. Vacant.
12. Heemtuin. Mevr. M. van Beveren, de Tulp 1,
4631 AJ Hoogerheide, tel. 01646-14735
13. Kruidentuin. Mevr. J. Bruyns-Soffers, Duinstr. 54a
4631 KV Hoogerheide, tel. 01646-13264
14. Museum. Dhr. L. Timmermans, Duinstraat 36,
4631 KV Hoogerheide, tel. 01646-12546

Het bestuur verwelkomt suggesties van onze leden voor eventuele andere werkgroepen.

Excerpt van de Tijdingen, verschenen in 1987.
Heemkundekring "Het Zuidkwartier".

1987 - 1

1. Doelstelling van de Heemkundekring "Het Zuidkwartier".
2. Samenstelling Bestuur.
3. Een woord vooraf, door L. Timmermans.
4. Ossendrecht. R.J. van den Bergh.
5. De bedijking van de "Zuidpolder" van Ossendrecht, anno 1743. A.J. Pijnen.
6. Ossendrecht onder de loupe. "De Pottenbergen". D. en A. Hugens-Verbrugge.
7. Wetenswaardigheden over de polders van het Zuidkwartier, Deel II. J. v.d. Bussche, C.J. van Opdorp, A. van Pul, E. Suykerbuyk en P. Jacobs.
8. Van de redactie.
9. Ossendrechtse onderwijzers tussen 1730 en 1760. A. Pijnen.
10. Het Streekmuseum "Den Aanwas". L. Timmermans.
11. Onfo-werkgroepen.

1987 - 2

1. Doelstelling van de Heemkundekring "Het Zuidkwartier".
2. Samenstelling Bestuur.
3. 10 Jaar "Heemkundekring Het Zuidkwartier". A.J. Pijnen en L. Timmermans.
4. Geloof en Bijgeloof. D. en A. Hugens-Verbrugge.
5. De Gemeente Woensdrecht in 1887. R.C.M. Jacobs.
6. De Jacht. M. Verboven-Cornelissen.
7. Overzicht van de Borg- en Ontlastbrieven te Ossendrecht, inclusief Calfven, ontvangen en uitgeschreven in de periode 1714 - 1810. A.J. Pijnen.
8. Zei-spreuken. D. en A. Hugens-Verbrugge.
9. Oos Ostrechts Dialect. D. en A. Hugens-Verbrugge.
10. Reeds lang voorkomende familienamen te Huijbergen en Putte. A.J. Pijnen.
11. Beschrijving wandelroute no. 1 (Calfven). D. en A. Hugens-Verbrugge.
12. Hofdiensten te Hoogerheide in vroeger dagen. A.J. Pijnen.
13. Info-werkgroepen.

1987 - 3

1. Doelstelling van de Heemkundekring "Het Zuidkwartier".
2. Samenstelling Bestuur.
3. Van de redactie.
4. Overzicht van de Borg- en Ontlastbrieven te Ossendrecht, inclusief Calfven, ontvangen en uitgeschreven in de periode 1714 - 1810. A.J. Pijnen.
5. Feest in Ossendrecht. Anoeska Roedelof.
6. Het einde van de "Stompe Toren". A.J. Pijnen.
7. Info-werkgroepen.
8. Excerpt van de Tijdingen, verschenen in 1987.

Op de voorplaat een fragment van de
kaart van Jacop van Deventer,
cartograaf 1512 - 1575, gecopieerd
met toestemming van de uitgever,
M. Nijhoff te 's Gravenhage.